

MUSEON TAVOITETTAVUUDEN PARANTAMISEN MAHDOLLISUUS MUSEO-
OPETUKSESSA VIRTUAALIMUSEOSIVUJEN JA VERKKO-OPPIMATERIAALIEN
AVULLA PRESIDENTTI K. J. STÅHLBERGIN LAPSUUDENKOTIMUSEOSSA

Teija Kumpumäki
Pro gradu -tutkielma
Museologia
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	Laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Historian ja etnologian laitos
Tekijä: Teija Kumpumäki	
Työn nimi Museon tavoitettavuuden parantamisen mahdollisuus museo-opetuksessa virtuaalimuseosivujen ja verkko-oppimateriaalien avulla presidentti K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseossa	
Oppiaine: Museologia	Työnlaji: Pro gradu tutkielma
Aika: Kevät 2020	Sivumäärä: 57+4
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksessa pyrittiin kartoittamaan Haapajärven ala- ja yläkoulujen opetushenkilöstöön kuuluvien henkilöiden näkemyksiä K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseon aukioloajoista, virtuaalimuseon ja verkko-oppimateriaalien tarpeellisuudesta ja hyödyistä museo-opetukseen liittyen, tavoitettavuuden näkökulmasta. Voisiko museon tavoitettavuus mahdollisesti parantua, jos museolla olisi tarjota museo-opetusta tukemaan verkko-oppimateriaaleja sekä virtuaalimuseosivut, olisiko niistä hyötyä museo-opetuksessa?</p> <p>Tutkimus tehtiin laadullisin tutkimuksen menetelmin Haapajärvellä keväällä 2020. Tutkimuksen kohteena oli 39 opetushenkilöstöön kuuluvaa henkilöä. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella. Kyselyn laatimiseen, aineiston keräämiseen ja analysointiin käytettiin Webropol 3.0-ohjelmaa</p> <p>Tutkimustulokset antavat hyvän kuvan opetushenkilökuntaan kuuluvien henkilöiden näkemyksistä museon aukioloajoista, virtuaalimuseon ja verkko-oppimateriaalien tarpeellisuudesta ja hyödyistä K. J. Ståhlbergin museon museo-opetukseen liittyen, tavoitettavuuden näkökulmasta.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella museon aukioloaika vaikuttaa jossain määrin museovierailujen järjestämiseen sekä museon tavoitettavuuteen. Osalle opetushenkilökuntaa museovierailun järjestäminen on helppoa ja se sujuu moitteettomasti, mutta osalle museovierailun järjestäminen tuottaa jonkin verran ongelmia, joihin vaikuttaa osaltaan museon kiinniolo talvisin, kuljetukset sekä museon oppimateriaalien puute. Museon tavoitettavuus paranisi virtuaalimuseosivuilla, niistä olisi hyötyä museo-opetuksessa ja niille nähdään olevan tarvetta. Museon olisi hyvä toteuttaa virtuaalimuseosivut sekä verkko-oppimateriaalia, joita koulut voisivat hyödyntää museo-opetuksessa.</p>	
Asiasanat K. J. Ståhlbergin museo, museopedagogiikka, museo oppimisympäristönä, verkko-oppimisympäristö	
Säilytyspaikka: Jyväskylän Yliopiston digitaalinen julkaisuarkisto (JYX)	

Sisällys

1 JOHDANTO	4
2 MIKÄ ON MUSEO?	8
2.1 Museon perustehtävät	10
2.2 Museotyypit	11
2.3 Kulttuuriperintö	14
3 MUSEO OPPIMISEN YMPÄRISTÖNÄ	16
3.1 Museopedagogiikka	18
3.2 Museo-opetus	19
3.3 Museoiden ja koulujen yhteistyö	22
3.4 Museovierailun tavoitteet, suunnittelu ja toteutus	25
3.5 Kulttuuriperintöopetus kouluissa	29
4 MUSEOT VERKOSSA	31
4.1 Museot tietoverkossa	31
4.2 Verkko-oppiminen ja verkko-oppimateriaalit	34
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	37
5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	37
5.2 Tutkimukseen osallistujat	37
5.3 Tutkimuksen toteutus	38
5.4 Aineiston analyysi	38
5.5 Tutkimuseettiset ratkaisut	39
5.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	39
6 TULOKSET	40
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	49
LÄHTEET	54

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Vastaaajien sukupuolijakauma, ikäjakauma, luokka-asteen opetus sekä toimenkuva	41
---	----

KUVIOT

Kuvio 1. Oletko käynyt oppilaiden kanssa K. J. Ståhlbergin museossa?	41
Kuvio 2. Miksi et ole käynyt tutustumassa oppilaiden kanssa K. J. Ståhlbergin museoon?.....	42
Kuvio 3. Käytkö oppilaiden kanssa säännöllisesti K. J. Ståhlbergin museossa?.....	42
Kuvio 4. Onko museovierailu K.J. Ståhlbergin museoon helppo järjestää?.....	43
Kuvio 5. Vaikuttaako museon aukioloaika museovierailujen järjestämiseen?.....	44
Kuvio 6. Jos museolla olisi virtuaalimuseosivut, olisiko niistä hyötyä museo-opetuksessa?.....	44
Kuvio 7. Parantuisiko museon tavoitettavuus virtuaalimuseosivuilla?.....	45
Kuvio 8. Voisiko virtuaalimuseovierailun ja todellisen museovierailun yhdistää?.....	46
Kuvio 9. Pitäisikö museolle hankkia virtuaalimuseosivut ja verkko-oppimateriaalia koulujen mu- seo-opetusta tukemaan ja helpottamaan.....	47

1 JOHDANTO

Museolaki määrittelee museotoiminnan tavoitteeksi ylläpitää ja vahvistaa väestön ymmärrystä kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään. Tehtäväksi kulttuuriperinnön säilyttäminen tuleville sukupolville sekä kulttuuriperintöön liittyvän tiedon, tarinoiden ja elämysten välittäminen yleisölle.¹ Pohja museokäynneille luodaan jo lapsuudessa. Tässä koululaisryhmät ovat hyvä tapa lasten ja nuorten tavoittamiseen. Museoiden olisikin tärkeää luoda museokäynneistä mielenkiintoisia, mukavia ja mieleen jääviä tapahtumia.

Museot ovat oppimisympäristöjä, joissa kaikille tulisi tarjota elämyksiä ja kokemuksia aikaan ja paikkaan sitomatta. Useilla museoilla on jo museon tavoitettavuuden lisäämiseksi tarjolla erilaisia työpajoja, verkkomuseosivuja, verkko-opetusmateriaalia ja -tehtäviä, joita voi hyödyntää opetuskäytössä, niin museossa, kuin luokkahuoneessakin. Lisäksi museoilla on tarjolla opettajille tiivistettyjä tietopaketteja tukemaan museo-opetusta. Museoissa vierailemisen kynnyks, oli se sitten perinteinen museo tai virtuaalimuseo, tulisi tehdä mahdollisimman matalaksi. Museo-opetusta elävöittämällä ja eri aistikanavia käyttäen mahdollistetaan elämispohjainen oppiminen, myös vapaa-ajalla.

Kiinnostukseni tehdä tutkielma K. J. Ståhlbergin museon tavoitettavuudesta heräsi miettiessäni K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseon lyhyttä aukioloa kesäisin. Vaikuttaako museon aukioloaika koululaisten museovierailujen järjestämiseen? Toisaalta pohdin, miten kyseisen museon museo-opetusta voisi kehittää niin, että museoon pääsisi tutustumaan museon ollessa kiinni. Yleisölle K. J. Ståhlbergin museo on avoimena ainoastaan 26.6.– 4.8. välisenä aikana. Syksyisin ja talvisin museoon, jossa ei ole lämmitystä tai sähköjä, ei mielellään vierailuja järjestetä, jotta turhaa kosteutta sisätiloihin ei syntyisi. Museovierailuja tehdään niin ala -kuin yläkouluilta. Haapajärven kulttuurikasvatussuunnitelmaan on kirjattu mm. että 5. ja 8. -luokkalaiset tutustuvat museoon elokuun viimeisellä viikolla, eli silloin kun museo on jo suljettu yleisöltä.²

¹ Museolaki 314/2019.

² Haapajärven kulttuurikasvatussuunnitelma 2019-2020.

Museon ollessa suljettuna, vierailut sovitaan museotyöntekijöiden kanssa. Museon lyhyt aukioloaika rajoittaa opetuskäyntejä ja niiden suunnittelua. Yksi keino museon tavoitettavuuden parantamiseksi museo-opetusta ja museovierailuja ajatellen voisi olla museolle verkkoon rakennettavat virtuaalimuseosivut sekä verkko-oppimateriaalit.

Tutkimukseni tarkoituksena on kartoittaa miten K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseon tavoitettavuutta voisi mahdollisesti parantaa museo-opetukseen liittyen. Parantuisiko museon tavoitettavuus mahdollisesti museo-opetuksessa virtuaalimuseosivuilla ja verkko-oppimateriaaleilla. Yleisellä tasolla museoita oppimisympäristöinä on tutkittu paljon. K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseon tavoitettavuutta tai verkko-oppimateriaalia ja virtuaalimuseon tarpeellisuutta museo-opetuksessa ei aiemmin ole tutkittu.

Tutkimuksessani olen pyrkinyt saamaan kuvan siitä, millainen museon tavoitettavuus on tällä hetkellä ja voisiko tavoitettavuutta mahdollisesti parantaa verkko-oppimateriaaleilla sekä virtuaalimuseosivuilla. Lisäksi pyritään selvittämään, olisiko niistä hyötyä museo-opetuksessa?

Tutkimuskysymyksiä on neljä.

1. Millainen museon tavoitettavuus on? Vaikuttaako lyhyt aukioloaika museovierailujen järjestämiseen tai museon tavoitettavuuteen?
2. Miten opettajat kokevat museovierailun järjestämisen tällä hetkellä?
3. Parantuisiko mahdollisesti museon tavoitettavuus verkko-oppimateriaaliaineiston tai virtuaalimuseon avulla?
4. Olisiko virtuaalimuseosta tai verkko-oppimateriaaliaineistosta hyötyä museo-opetuksessa?

Ensimmäisen kysymyksen tarkoituksena on selventää tämänhetkistä tilannetta museon saavutettavuudesta. Toisen kysymyksen tarkoituksena on, selventää, miten museovierailujen järjestäminen on koettu museon ollessa kiinni. Kolmannen kysymyksen tarkoituksena on selventää, voisiko mahdollisesti museon tavoitettavuutta parantaa verkko-oppimateriaaleilla ja virtuaalimuseosivuilla. Neljännen kysymyksen tarkoituksena on selventää, voisiko virtuaalimuseossa tai verkko-oppimateriaaleja hyödyntää museo-opetuksessa, jos niitä olisi mahdollisesti saatavilla.

Tutkimuksestani löytyy sekä laadullisen, että määrällisen analyysinkin piirteitä, mutta pidän lähestymistapaani kuitenkin laadullisena tapaustutkimuksena. Tapaustutkimus on luonteva, koska kyseessä on yhden tietyn ilmiön kokonaisvaltainen kuvaus ja tarkastelu. Aineistonhankintamenetelmänä käytettiin kyselyä (liite 2). Kyselyn laatimiseen, aineiston keräämiseen ja analysointiin käytettiin Webropol 3.0-ohjelmaa. Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat museopedagogiikka, museo oppimisympäristönä, verkko-oppimisympäristö ja ne ovat määritelty luvuissa kolme ja neljä.

Alkuun lyhyet katsaukset K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseo Ronkaalan pappilan vaiheisiin sekä K. J. Ståhlbergin elämänvaiheisiin

Katsaus Ronkaalan pappilan vaiheisiin

Vuonna 1784 rakennettu Ronkaalan pappila, joka on nykyisin K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseona on kokenut paljon vuosien saatossa. Ståhlbergit asuivat pappilassa vuosina 1869-1879. Ståhlbergien jälkeen rakennus oli myös tyhjillään ennen kuin seurakunta möi pappilan kunnalle vuonna 1898. Kunta siirsi rakennuksen noin 500 metrin päähän silloisesta sijainnistaan. Kunnan aikana rakennuksessa toimi kunnantupa, postitoimisto sekä kansanhuoltovirasto sotien loppuun saakka. 1950-luvulla kunta lahjoitti rakennuksen paikalliselle kotiseutuyhdistykselle. Vuonna 1966 kotiseutuyhdistys päätti luopua rakennuksesta ja se myytiin 350 markalla polttopuiksi. Onneksi rakennusta ei kuitenkaan keretty hävittää. Saman vuoden syksyllä, siihen aikaan opettajana toiminut Juha Eronen sekä toimittaja Ilmari Luhtasela perustivat Ståhlbergin lapsuudenkotimuseon entistämistoimikunnan, jonka toimesta rakennus pelastettiin hävittämiseltä ja siirrettiin alkuperäiselle sijaintipaikalleen Ronkaalaan. 26.7.1969 Urho Kekkonen vihki rakennuksen juhlallisoin vihkimismenoin museokäyttöön.³

³ Visit Haapajarvi www-sivut. Presidentti K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseo. Saatavissa: <https://visithaapajarvi.fi/nahtavydet/k-j-stahlbergin-lapsuudenkotimuseo/>.

Katsaus K. J. Ståhlbergin elämänvaiheisiin

Kaarlo Juho Ståhlberg syntyi 1865 Suomussalmella Karhulan pappilassa. Suomussalmelta perhe muutti Alavieskaan ja sieltä edelleen keväällä 1869 Haapajärvelle, Kaarlon isän, Johan Gabriel Ståhlbergin tultua valituksi Haapajärven kappalaiseksi. Johan Gabriel Ståhlberg ehti palvella Haapajärven seurakuntaa vain neljä vuotta, sillä hän menehtyi sokeritautiin ollessaan vain 41-vuotias. Leskeksi jäänyt Amanda asui pappilassa lastensa kanssa vielä muutamien vuosien ajan. Syksyllä 1877 Kaarlo lähetettiin nuoremman sisarensa Alman kanssa kouluun Oulun suomalaiseen yksityislyseoon. Muutamaa vuotta myöhemmin, syksyllä 1879 myös Amanda muutti nuorimman poikansa kanssa Ouluun ja näin Ståhlbergin perheen aikakausi Haapajärvellä Ronkaalan pappilassa päättyi. Kaarlon sanotaan olleen koulussa lahjakas ja mallioppilas.⁴

Oulusta valmistuttuaan K. J. Ståhlberg opiskeli lakia Helsingin Keisarillisessa Aleksanterin yliopistossa, joka tunnetaan nykyisin Helsingin yliopistona. Hän valmistui filosofian kandidaatiksi 1887 sekä molempien oikeuksien kandidaatiksi 1889, varatuomariksi 1892, molempien oikeuksien lisensiaatiksi ja tohtoriksi 1893.⁵

K. J. Ståhlbergin ensimmäinen luottamustoimi oli Helsingin kaupunginvaltuustossa, josta hän eteni säätyvaltiopäivien porvarisäädyn valtiopäämieheksi ja senaattoriksi. 1907 hänet valittiin Nuorsuomalaisen puolueen kansanedustajaksi, 1914 eduskunnan puhemieheksi ja 1917 perustuslakikomitean puheenjohtajaksi. Suomen ensimmäiseksi presidentiksi Ståhlberg valittiin 54-vuotiaana vuonna 1919. Presidenttikausi kesti vuoden 1925 loppuun. Ståhlberg toimi vielä presidenttikautensa jälkeen kansanedustajana sekä lainvalmistelukunnan jäsenenä. Kaarlo Juho Ståhlberg kuoli vuonna 1952 Helsingissä 87-vuotiaana.⁶

⁴ Haapajärven kaupungin kulttuuripalveluiden www-sivut. Kaarlo Juho Ståhlberg (1865-1952) Lapsuus ja nuoruus. Saatavissa: <https://www.haapajarvi.fi/kaarlo-juho-stahlberg-1865-1952>.

^{5,6} Suomen presidentit www-sivusto. Kaarlo Juho Ståhlberg 1865-1952 1. presidentti 1919-1925. Saatavissa: <https://suomenpresidentit.fi/stahlberg/>.

2 MIKÄ ON MUSEO?

Tässä luvussa käsitellään museon perustehtäviä ja sitä millaisia museotyyppisiä Suomessa on. Lisäksi avataan käsitteitä museo ja kulttuuriperintö. Vilkuna kirjoittaa:

*”Jotta voi tarkastella menneisyyden tulevaisuutta museoiden kannalta, pitää tietää mikä museo on, miten ja miksi se on syntynyt ja kehittynyt”.*⁷

Museo sana on peräisin kreikkalaisesta sanasta mouseion, mikä tarkoitti paikkaa Ateenan Helikon vuorella, joka oli omistettu antiikin yhdeksälle muusalle. Nämä muusat olivat kreikkalaisten muistin jumalattaren Mnemosyenen sekä pääjumala Zeun yhdeksän tytärtä, tieteiden ja taiteiden jumalattaria. Ensimmäisistä museion oli tutkimuslaitos tai koulu. Sen aikaisista kuuluisimpia museioneita olivat Platonin akatemian ja Aristoteleen johtaman koulun yhteydessä. Vuonna 280 e. Kr. perusti Ptolemaios II Aleksandriaan opetus- ja kasvatustutkimuslaitoksena toimineen akatemian osaksi antiikin ajan kuuluisimman museon.⁸

Museo on kuin suunnistusjärjestelmä, se auttaa paikantamaan ihmistä itseään menneisyyden ja tulevaisuuden silmänräpäyksellisessä liittymäkohdassa. Kun ymmärrämme mistä me olemme tulossa ja missä olemme, niin pystymme suunnittelemaan myös, minne menemme. Museot edustavat yhteiskunnan suhdetta nykyisyyteen ja historiaan. Museot ovat yhteisen menneisyytemme ja nykyisyytemme valikoivia tulkitsijoita, tallentajia ja välittäjiä. Museot toimivat yhteiskunnassamme aktiivisina tieto-organisaatioina, ne keräävät, tutkivat, tallentavat sekä jalostavat tietoa tietotuotteiksi.⁹

Heinonen Joukon & Lahti Markun määritelmän mukaan *”museo on yhteiskunnan muisti kuten kirjasto ja arkisto, yhteiskunnan tunne kuten teatteri ja niiden lisäksi yhteiskunnan omatunto.”*¹⁰

⁷ Vilkuna 2000, 8.

^{8,9} Kostet 2000, 13, 14.

¹⁰ Heinonen & Lahti 2001 261, 262.

Hyväksytyyn kansainvälisen määritelmän mukaisesti, museo on pysyvä, yleishyödyllinen, yhteiskuntaa palveleva laitos, joka toimii viranomaisen valvonnassa. Museo on säännöllisesti avoimena yleisölle, eikä se toimi kaupallisella periaatteella voittoa tuottaakseen. Museon palveluksessa on henkilökuntaa, jolla on museoalan pätevyys ja jonka tehtävänä on tutkiminen, säilyttäminen, tallentaminen sekä näytteillä pitäminen opetusta ja tutkimusta varten sekä tuottaakseen mielihyvää aineellista todistusaineistoa ihmisen ja luonnon kehityksestä.¹¹

Suomen museoliiton pääsihteeri Kimmo Levän määritelmän mukaan ”*museo on palvelu, joka auttaa asiakkaitaan täyttämään tarpeensa ja velvollisuutensa historian ja kulttuurin tallentamisessa, tutkimisessa ja esittämisessä sekä auttaa heitä taloudellisen ja henkisen hyvinvoinnin tuottamisessa*”¹²

Suomen museoliiton www-sivuilla olevan määritelmän mukaan, museot, yhdessä kirjastojen ja arkistojen kanssa, ovat kansakunnan muistiorganisaatioita. Museoiden tehtävä on kuvata koko inhimillistä elämää; hoitaa ja tallentaa elämästä kertovaa aineistoa kuten muinaisjäännöksiä, muistomerkkejä, esineitä, taideteoksia, rakennuksia sekä tarinoita, jotka liittyvät näihin. Museoita on olemassa hyvin erilaisia. Esimerkkinä Suomen Kansallismuseo tai Ateneum, joiden tehtävänä on tallentaa ja esitellä koko kansakunnan yhteistä kulttuurihistoriaa sekä taidetta ja museoita, jotka ovat paikalliseen tai maakunnalliseen taiteeseen ja kulttuurihistoriaan keskittyneitä tai henkilöhistoriallisia museoita, jotka esittelevät ja tallentavat jonkin yhden merkittäväksi määritellyn henkilön elämäntyötä. Lisäksi on ulkomuseoita, museoalueita, joissa voi nähdä jopa kokonaisia vanhoja pihapiirejä. Useat museot ovat erikoistuneet tiettyyn esineryhmään tai ilmiöön: näitä museoita kutsutaan puolestaan erikoismuseoiksi. Luonnontieteellisten museoiden tehtävänä puolestaan on tallentaa, tutkia ja esitellä ympäröivää luontoa.¹³

¹¹ Heinonen & Lahti 2001, 261.

¹² Suomen museoliiton P.S.-blogi. Suomen museoliiton pääsihteeri Kimmo Levän blogikirjoitus: www-sivu: <https://museoliitto.blogspot.com/2016/10/mika-museo-on.html>.

¹³ Suomen museoliiton www-sivu: <https://www.museoliitto.fi/museo>.

2.1 Museon perustehtävät

Millaisia tehtäviä museolla on yhteiskunnassamme? Vilkuna kirjoittaa, että yksi keskeisin museoiden yhteiskunnallinen perustehtävä on auttaa yksilöä ja yhteisöä vastaamaan kysymyksiin *keitä he, ajan tai paikan suhteen kaukaiset ihmiset olivat ja ovat sekä keitä me itse olemme, mistä me tulemme ja minne me menemme?* Vilkuna jatkaakin, että museon perustehtävä on tallentaa aineellista kulttuuri- ja luonnonperinnettä.¹⁴

Museo on tutkimuslaitos ja sen tehtävät on jaettu neljään eri osaan: 1) Tallentava instituutio 2) Tieteellinen laitos 3) Opetus- ja palvelutoiminta 4) Elämyksien tuottaminen. Ensimmäisen tehtävän mukaan museot ovat tallentavia laitoksia, joiden tehtävänä on kerätä, hoitaa ja asettaa käyttöön aineellista luonnon- ja kulttuuriperintöä. Museot toimivat hyvin pitkälti tieteellisten kirjastojen ja arkistojen tapaan. Kuitenkaan museoiden kokoelmia ei muodosteta automaattisesti, vaan valikoiden muilta kuin esihistoriallisten esineiden osalta. Toisen tehtävän mukaan museot ovat tieteellisiä laitoksia ja ne käsittelevät sekä luovat kokoelmansa tieteellisten periaatteiden mukaisesti. Lisäksi museot tutkivat kokoelmiaan, mutta näiden ohella tutkimuskohteena on luonnon- ja kulttuuriympäristön kehitys kokonaisuudessaan ja näiltä osin museot ovat hyvin lähellä erilaisia yliopistoja sekä tutkimuslaitoksia.¹⁵

Kolmannen tehtävän mukaan museolla on myös opetus- ja palvelutoimintaa. Näyttelyjä, julkaisuja ja esitelmää apuna käyttäen tutkimustoiminnalla hankittua tietoa välitetään niin suurelle yleisölle, kuin asianharrastajillekin sekä myös yksittäisille tutkijoille. Museot järjestävät erilaisia työpajoja sekä tuottavat oppimateriaalia oppilaitosten käyttöön ja näin museot ovat yhteydessä Suomen kasvatus- ja koulutusjärjestelmään. Neljännen tehtävän mukaan museo tuottaa elämyksiä. Elämysten tuottaminen voi tapahtua niin työnäytöksillä, esteettisten esineiden kuin kuvataiteenkin muodossa. Museo tarjoaa konkreettisten kohteiden välityksellä elämyksiä aineellisesta todellisuudesta. Museolaitoksella on laaja vastuualue sekä tehtäväkenttä.¹⁶

¹⁴ Vilkuna 1998, 9.

¹⁵ Elo, Järnefelt, Kallio, Laine & Pohjavirta 2004, 52.

¹⁶ Heinonen & Lahti 2001, 261, 262.

Tieteellisyyden vaatimus on ehdoton. Museolaitoksen täytyy pystyä suorittamaan käytännön päämääränasettelut sekä metodien valinnat itsenäisesti omista lähtökohdista katsottuna. Museotoimintaan kuuluu myös osallistuminen ajankohtaiseen, päivittäiseen keskusteluun, vaikka se tapahtuukin hyvin usein melko laajojen synteisien, kokonaisuuksien muodossa. Näissä keskusteluissa museot ovat pikemminkin mukana tietolähteinä sekä taustavaikuttajina.¹⁷

Lain mukaan museotoiminnan tavoitteena on ylläpitää ja lisätä kansalaisten tietoutta kulttuuristaan, historiastaan sekä ympäristöstään. Museoiden on harjoitettava ja edistettävä alan tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä tallentamalla, säilyttämällä, tutkimalla ja asettamalla esineitä ja muuta aineistoa näytteille ihmisestä ja hänen ympäristöstään.¹⁸

Tomislav Solanin mukaan museon päämäärä ei ole kulttuurin tuottaminen, vaan ihmisten auttaminen pitämään kulttuurinsa elävänä, kulttuurin tuottamisessa, luovuutensa säilyttämisessä ja elämän ylläpitämisessä. Ero museon ja jokamiehen kokoelman välillä on koossa; ihmiset keräävät esineitä omien identiteettiensä takia, kun museot puolestaan keräävät ja esittelevät yhteistä kulttuuria sekä ylläpitävät että voimistavat yhteistä identiteettiä. Tärkein tehtävä museoilla on säilyttää menneisyyden jäljet tulevaisuuden hyväksi.¹⁹

2.2 Museotyypit

Museoita voi määritellä ja luokitella sen mukaisesti mitä ne keräävät, millainen museoiden toimialue on, tai kuka ylläpitää niitä. Puhutaan henkilöhistoriallisista museoista, eläinmuseoista, esinemuseoista, historiallisista museoista, kotimuseoista, luonnontieteellisistä museoista, paikallismuseoista ja taidemuseoista vain muutamia esimerkkejä mainitakseni. Eri museotyyppien määrittämisessä yksi ja ehkä perinteisin tapa on jakaa museot kerättävien kohteiden mukaisesti.²⁰

¹⁷ Heinonen & Lahti 2001, 262.

¹⁸ Palviainen 2000, 122.

^{19, 20} Kostet 2000, 16, 17, 21.

Kokoelmien, tavoitteiden sekä toiminnan perusteella on määriteltävissä kolme museoiden päätyyppiä. Määrittely perustuu siihen, mitä inhimillisen tai kulttuurin toiminnan pääaluetta museo toiminnallaan edustaa. Nämä kolme päätyyppiä ovat:

- 1) Kulttuurihistorialliset museot, joiden kiinnostuksen kohteena ovat periaatteessa kaikki inhimillisen toiminnan alueet. Kiinnostuksen ulkopuolelle on jäänyt taide ja luonnonhistorialliset kuriositeetit*
- 2) Taidehistorialliset museot, joiden keräyskohteet määritellään esteettisillä perusteilla: käyttötaide, eliittitaide, kansantaide, kuvataide*
- 3) Luonnonhistorialliset museot, jotka keräävät näytteitä luonnonhistoriallisesta kehityksestä.²¹*

Kaikilla museotyypeillä on hyvin runsaasti yhteisiä piirteitä ja näin museoiden välisiä eroja voidaan pitää teoreettisina. Edellä mainittujen museotyyppien kiinnostuksen kohteena saattaa olla samanlainen tai jopa sama, esine. Esimerkkinä tällaisesta kiinnostuksen kohteesta, ovat vaikkapa huonekalut, ne voivat olla kulttuurihistorialliselle museolle mielenkiinnon kohteena huonekalun historiallisen yhteytensä, henkilöhistorian tai jonkin historiallisen tapahtuman kautta. Taidemuseo puolestaan voi olla kiinnostunut huonekaluista niiden muotoilun tai huonekalusuunnittelijan vuoksi, kun taas luonnontieteellistä museota huonekalut saattavat kiinnostaa esimerkiksi niiden materiaalien vuoksi.²²

Museoita luonnehditaan pääsääntöisesti sen mukaan mitä ne keräävät, eli toisin sanoen museotyyppin määrittely tapahtuu kokoelmien perusteella. Museot jaetaan Suomessa kolmeen päätyyppiin: kulttuurihistoriallisiin museoihin, taidemuseoihin sekä luonnontieteellisiin museoihin. Tämä päätyyppijako johtuu siitä käsitteellisestä erosta, että pääasiallisesti taidemuseot keräävät ainutlaatuisia, esteettisiä sekä yksilöllisiä taideteoksia niiden omista lähtökohdista lähtien. Muut museot taas ovat kiinnostuneita tavallisista esineistä, joita esiintyy tai tuotetaan suurissa määrissä, tai luonnonilmiöistä, jotka ei sinänsä ole arvoja, vaan esimerkkejä ihmisestä, kulttuurin kehityksestä ja luonnosta.²³

^{21, 22} Kostet 2000, 21.

²³ Heinonen & Lahti 2001, 73-74.

Taidemuseot keräävät ammattitaidetta sekä joissain määrin myös kansantaidetta, joka on kehittynyt sivilisoituneiden yhteiskuntien piirissä. Lisäksi taidemuseoihin on voitu perustaa myös osastoja, jotka keräävät esimerkiksi valokuvia, arkkitehtuuria ja käyttögrafiikkaa. Kulttuurihistorialliset museot puolestaan ovat kiinnostuneet kaikista ihmisten tekemistä esineistä ja tämän takia kokoelmien valikointi sekä määrittely on hyvin oleellista. Kulttuurihistorialliset museot pyrkivät useimmiten erikoistumaan tiettyyn aikajaksoon, maantieteelliseen alueeseen tai jollekin alalle ja silloin niitä voidaan kutsua erikoismuseoiksi kuten esimerkiksi taiteilijakoti tai urheilumuseo. Kulttuurihistoriallisten museoiden keräystoiminnassa on tärkeää se, että kerättävät esineet ovat yleisiä, tyypillisiä sekä merkittäviä kulttuurin kuvaamisen kannalta.²⁴

Luonnontieteelliset museot ovat yleensä eläin- tai kasvitieteellisiä tai geologisia museoita tai jopa näiden yhdistelmiä. Useimmat luonnontieteelliset museot ovat Suomessa myös tiedemuseoista, joiden päätavoite keräystoiminnassa on materiaalin tallennus tutkimuksen tarpeisiin ne eivät painota niinkään museon näyttely- tai opetustoimintaan liittyviä päämääriä, mutta näyttely- ja opetustoiminta on etusijalla niissä luonnontieteellisissä museoissa, jotka toimivat yliopistojen ulkopuolella ja kulttuurihistoriallisten museoiden yhteydessä.²⁵

Vaikka museoita on olemassa erityyppisiä, niin ei ole kuitenkaan itsestäänselvyys, että jokin kohde kuuluisi johonkin tiettyyn museoon. Jokainen kohde voitaisiin ottaa periaatteessa mihin tahansa museoon ja museo käyttäisi sitä omien tarkoitusperiensä mukaisesti. Perinteisistä, organisatorisista sekä mukavuussyistä on objekti pyrittävä kuitenkin ohjaamaan aina siihen museoon, joka pystyy sitä huoltamaan parhaiten ja käyttämään eniten. Muut museot voivat lainata tällaista kohdetta omiin tarkoituksiinsa.²⁶

Koti-interiööri, kotimuseo, asunto ja sen ympäristö, missä joku henkilö on liikkunut ja elänyt, kertoo jotain siitä kyseisestä henkilöstä. On ymmärrettävää, jos kyseessä on jokin tunnettu, kuuluisa henkilö, että ihmiset haluavat päästä ihailemansa henkilön lähelle käymällä paikassa, joka häneen läheisesti liittyy.²⁷

²⁴⁻²⁶ Heinonen & Lahti 2001, 73-75.

²⁷ Sjöberg-Pietarinen 2000, 56, 62.

Totuusarvon vaihtelevuus on rekonstruoidun tai rakennetun interiöönin haittana. Tekijän omat käsitykset, sekä saatavilla oleva esineistö kyseessä olevasta henkilöstä jossain määrin vaikuttavat aina tulokseen. Sellainen interiööri, johon museologi ei ole koskenut lainkaan, vastaa parhaiten todellisuutta.²⁸

Jos museoidut koti-interiöörit luokiteltaisiin aloitteen tekijöiden mukaan, niin syntyisi kaksi ryhmää: 1) ulkopuolisten aloitteesta säilytetyt, joissa ulkopuolisten aloitteesta tehdyt aloitteet tehdään vasta omistajan kuoleman jälkeen (hyvin usein tällaisessa on kyse merkikhenkilöistä). 2) omistajien lahjoittamat, jossa omistajat itse pystyvät vaikuttamaan siihen millaisen muiston he jälkimaailmalle jättävät.²⁹ Haapajärven K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseo kuuluu ensimmäiseen luokitteluryhmään, koska kyseessä on ulkopuolisten aloitteesta tehty hanke säilyttää kohde.

2.3 Kulttuuriperintö

Mitä on kulttuuriperintö? Vilkuna Jannen mukaan kulttuuriperintö on määritelty seuraavasti:

*”Kulttuuriperintö on joukko menneisyydestä perittyjä resursseja, jotka ihmiset tunnistavat jatkuvasti kehittyvien arvojensa, uskomustensa, tietonsa ja perinteidensä heijastumaksi ja ilmaisuksi niiden omistuksesta riippumatta. Siihen kuuluvat kaikki ne ympäristön ominaisuudet, jotka johtuvat ihmisten ja paikkojen historiallisesta vuorovaikutuksesta”.*³⁰

Jokaisella ihmisellä voi olla, ja useimmiten onkin yksilöllistä kulttuuriperintöä, mutta yleensä yksilölliseksi kulttuuriperinnöksi katsotaan vain kohteet, mitkä ovat hyväksytyt kollektiivisesti.³¹

^{28, 29} Sjöberg-Pietarinen 2000, 56, 62.

^{30, 31} Vilkuna 2009, 15.

Museoviraston www-sivuilla on myös määritelmä kulttuuriperinnölle: kulttuuriperinnön määritelmä on laaja: se sisältää sekä aineellisen että aineettomankin ulottuvuuden ja nostaa lisäksi esille kulttuuriperinnön merkityksen myönteisenä voimavarana. Kulttuuriperintö on ajassa muuttuvaa ja joka sijoittuu, ei vain menneisyyteen, vaan myös vankasti nykyhetkeen. Lisäksi määritelmässä nostetaan kulttuuriympäristö esille luonnon ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen tuloksena.³²

Lähes mikä tahansa menneisyyteen liittyvä ilmiö mielletään kulttuuriperinnöksi. Sen käyttö tieteessä on haasteellista, koska käsite on epämääräistynyt ja laajentunut.³³ Ympäristö, esineet ja rakennukset huokuvat menneitä arvoja ja elettyä elämää liittäen yhteen kulttuuriperinnön henkisen ja aineellisen puolen. Kulttuuriperinnöllä on keskeinen rooli oman identiteettimme muodostumisessa ja se auttaa meitä ymmärtämään juuriamme.³⁴

Kulttuuriperintö voidaan jakaa kolmeen eri osaan; irtaimeen, aineettomaan ja kiinteään perintöön. Irtaimen kulttuuriperintöön sisältyvät perintöesineet, kuten maalaukset, veistokset ja kasvinäytteet, lähestulkoon kaikki kolikoista autoihin. Kiinteään kulttuuriperintöön kuuluvat esimerkiksi kulttuurimaisemat, historialliset rakennukset sekä muinaisjäänökset. Aineettomaan kulttuuriperintöön kuuluvat puolestaan taas esimerkiksi kansanperinne sekä työtavat.³⁵ Näitä kulttuuriperinnön osa-alueita on nähtävissä myös Haapajärvellä sijaitsevassa Ståhlbergin lapsuudenkotimuseossa.

³² Kohti kestävästä kulttuuriperintötyötä. Taustaselvitys Faron yleissopimuksen voimaansaattamiseksi Suomessa

Toim. Ulla Salmela, Hannu Matikka, Pauliina Latvala ja Petja Kauppi. Museovirasto, 2015. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/uploads/Meista/kohti-kestavaa-kulttuuriperintotyota.pdf>

³³ Haanpää, Kivilaakso & Tuomi-Nikula 2013, 14-15.

³⁴ Knuutila 2008, 14.

³⁵ Elo, Järnefelt, Kallio, Laine, & Pohjavirta 2004, 10, 12.

3 MUSEO OPPIMISEN YMPÄRISTÖNÄ

Tässä luvussa käsitellään museota oppimisen paikkana. Mitä museopedagogiikka tarkoittaa, mitä on museo-opetus, museoiden ja koulujen yhteistyötä, museovierailun tavoitteita, suunnittelua ja toteutusta sekä kulttuuriperintöopetusta koulussa.

Onko oppiminen museoissa ylipäättään tärkeää ja oppivatko museoissa kävijät jotain? Kankare kirjoittaa, että oppilaiden olisi hyvä välillä päästä pois kouluympäristöstä, jotta muu ympäristö ja yhteiskunta tulisi tutuksi sekä oma katsontakanta laajenisi. Historiaan perehtyminen museoissa vaatii mielikuvituksen käyttämistä, koska asiat ovat tapahtuneet jo eikä niitä voi nähdä, ymmärtää tai elää enää siinä laajuudessaan. Sitä aikaa, mikä silloin on valinnut, on enää mahdotonta saavuttaa. Museoissa on helppo eläytyä ajanhenkeen ja käyttää mielikuvitusta, koska ympärillä on ajalle ominaisia esineitä ja tiloja. Vaarana voi kuitenkin olla, että oppilaat tempautuvat liiaksi ympäristön ja tilanteen viemiksi ja taka-alalle jää itse oppiminen.³⁶ Pohjimmiltaan museo-oppimisessa on kyse tavasta, jolla suhtaudutaan ympäristöön ja tarkastellaan aineellisia objekteja.³⁷

Oppimisen ympäristöjä voidaan määritellä muun muassa informaaleihin ja formaaleihin ympäristöihin. Formaalin oppimisympäristö sijoittuu koululaitoksen ja sen opetussuunnitelmien sisälle tapahtuvaan opetukseen, kun taas informaalisia oppimisympäristöjä ovat ympäristöt, joilla ei pääsääntöisesti ole opetus, mutta joiden toimintaan liittyy opetuksellisia ulottuvuuksia. Näitä informaalisia oppimisympäristöjä ovat esimerkiksi museot sekä kirjastot. Lähtökohta informaalin oppimisympäristön rakentamisessa on tietoisuus omasta toiminnallisesta sekä siihen liittyvästä opetuksellisesta perusajatuksesta. Tärkeimpiä toiminnan ja suunnittelun painopistealueita kaikissa oppimisympäristöissä ovat motivaation ja oppimiseen ohjaavien ärsykkeiden muodostaminen.³⁸

³⁶ Kankare 2000, 150.

³⁷ Kallio 2004, 6.

³⁸ Malmisalo-Lensu & Mäkinen 2009, 300-301.

Museoiden motivaation lähteiksi on ehdotettu kolmea eri elementtiä, joita ovat; 1) kokemuksellisuus, 2) viihdyttävyyys 3) voimauttavuus. Kokemuksellisuus liittyy erilaisiin tapoihin kokea ja reagoida esine- ja ilmiömaailma museoissa.³⁹

Viihdyttävyyys liittyy museon kävijöiden kokemuksiin museon käytäntöihin, mitkä eroavat perinteitä noudattavista kognitiiviseen sidokseen sekä tiedon siirtoon liittyvistä tavoitteista. Voimauttamisella puolestaan kannustetaan kävijöitä puhumaan sekä ajattelemaan heille merkityksellisillä tavoilla. Vaikka museon suunnittelemat oppimistilanteet olisivatkin viihdyttäviä, kokemuksellisia tai voimauttavia, niin museon moninaisuus informaalisena oppimisympäristönä kärsii, mikäli oppimistilanteet pohjautuisivat ainoastaan näyttelyiden antamien ainesten varaan. Oppiminen museossa ei olisi vain sitä, että museo opettaisi kävijää, vaan kävijä käyttäisi museota hyväkseen hänelle itselleen mieleisellä tavalla. Oppimisprosessi olisi kuin keskustelu, mikä rakentuisi museon kulttuurin ja kävijän kulttuurin välille, se olisi molempien osapuolien mielipiteitä kunnioittavaa neuvottelua. Museo antaa tilaisuuden oppia aitojen esineiden kautta. Museoesineet kannustavat havainnointiin ja edistävät mielikuvitusta. Esineet saavat kävijän vakuuttuneeksi menneisyyden todellisuudesta.⁴⁰

Museon esinekokoelmat ovat oppimisen tiedonlähteitä sekä oppimisprosessin tukijoita. Museoesineet eivät ole oppimisen välineinä kuitenkaan ongelmattomia. On harvinaista, jos aidot, ainoat museaaliset esineet ovat museokävijöiden kosketeltavissa, sillä yleisesti ne ovat suljettujen lasivitriinien sisällä suojassa pölyiltä sekä muulta lialta. Tässä mielessä ne menettävät aistittavia ulottuvuuksiaan. Jos museossa ei saa museoesineistä koskettaa, niin kuinka museoesineitä voisi sitten käyttää oppimisen tukena? Pitäisikö museoissa esitellä ainoastaan alkuperäistä, aitoa aineistoa? Museonäyttelyitä voisi mahdollisuuksien rajoissa elävöittää alkuperäisistä tehdyillä kopioilla, joita voisi myös koskettaa.⁴¹

³⁹⁻⁴¹ Malmisalo-Lensu & Mäkinen 2009, 300-310.

3.1 Museopedagogiikka

Tutkielmassa käytetään museopedagogiikka -termin lisäksi termejä museo-opetus ja museovierailu. Molemmat termit viittaavat mielestäni samaan asiaan, mutta opetus on tavoitteellisempaa ja suunnitelmallisempaa kuin museovierailu. Kuka vain voi tulla museoon vierailulle, eikä sen tarkoitus välttämättä ole pedagoginen, toisin kuin museo-opetus, millä on selkeä pedagoginen tavoite. Koululuokkakin voi tulla museoon pelkästään museovierailulle. Pedagogiikka -termiä käytetään yleisesti, kun puhutaan museoiden opetustoiminnasta.

Pedagogiikka voidaan määritellä väljästi opetus- ja kasvatuskäytännön perusteluksi tai lähtökohdaksi, sekä niiksi käytännön opetustoimiksi, jotka rakentuvat esimerkiksi yksilöllisten tottumusten, persoonallisuuden, mieltymysten ja kokemusten kautta. Museopedagogiikassa tarkoitetaan juuri tätä pedagogiikka -termin väljää määrittelyä, joka käsittää niin taustalla olevat museo-opetuksen näkemykset kuin myös varsinkin käytännön toimet sen toteuttamiseen.⁴²

Pääidea museopedagogiikassa on se, että museo pyrkii ottamaan tietoisesti huomioon kaikissa toiminnoissaan kasvatukselliset ja opetukselliset tavoitteet, kuitenkin niin, että museokäynnistä syntyy miellyttävä ja muistettava kokemus. Oppiminen tapahtuu oppijan sisäisten prosessien ja oman toiminnan kautta, jolloin oppimisympäristö, oppimistilanne sekä aikaisempi kokemus luovat kehykset tiedon aktiiviseen oivaltamiseen, muokkaamiseen ja oppimiseen.⁴³

Museopedagogiikasta, museon varsinaisesta kasvatusta- ja opetustoiminnasta, voidaan puhua vasta silloin, kun museolla on esimerkiksi näyttelyjä tai jotain muuta toimintaa järjestäessään tietoinen kasvatuksellinen tai opetuksellinen päämäärä, jonka pohjalta osa ratkaisuista ainakin tehdään. Museopedagogiikka on museon itsensä valitsemien opetus- ja kasvatustavoitteiden toteuttamiseen tähtäävää toimintaa. Kyse on aina museon, koulun tai muun valitun kohderyhmän välistä vuorovaikutusta.⁴⁴

^{42, 43} Väärä 2013, 63.

⁴⁴ Heinonen & Lahti 2001, 181.

Museopedagogiikan tavoitteena on saada kaikki väestöryhmät kiinnostumaan museoista oppimisen kautta. Museopedagogiikan tehtävänä on rakentaa innostavia oppimisympäristöjä ja sitä kautta rohkaista oppijoita itsenäiseen tekemiseen, tutkimiseen ja tiedonhankintaan.⁴⁵

Museossa museopedagogiikasta vastaa useimmiten museolehtori, joka suunnittelee ja rakentaa erilaisten oppijoiden käytettäväksi museon toiminta-alueeseen perustuvia oppimisympäristöjä. Museolehtorin tärkein tehtävä on museon käytänteiden taustalla olevien valittujen ajatusmallien hahmottaminen sekä sitä kautta suunnitelmien laatiminen ja perusteltujen valintojen toteuttaminen.⁴⁶

Pedagogiikka tarkoittaa opetus- ja kasvatustermiä. Museopedagogiikka -termiä käytetään yleisesti, kun puhutaan museoiden opetustoiminnasta. Opetustermiä käytetään yleisesti puhuttaessa aikuisten opettamisesta. Kasvatus -termi kuulostaisi ikäihmisten opettamisen kohdalla ikävältä, vaikka sitä voidaan käyttää lasten ja nuorten kohdalla. Museoalalla voidaan käyttää termiä, joka parhaiten soveltuu heidän omaan ajatusmaailmaansa. Museossa opetus- ja didaktiikka termien käyttäminen on perusteltua, koska museo-opetus on pääosin jo tavoitteellista sekä suunnitelmallista ja sitä toteutetaan usein koulujen ja vapaan sivistystyön yhteistyönä. Useat museolehtorit ovat työhönsä liittyen kokeneet tarpeelliseksi hankkia opettajien pedagogisen pätevyyden ja näin heitä voikin kutsua perustellusti kulttuuriperinnön opettajiksi.⁴⁷

3.2 Museo-opetus

Alkuun muutama sana museo-opetuksen historiasta. Museoiden kasvatuksellisia näkökulmia on korostettu ja otettu huomioon enenevässä määrin 1850-luvulta lähtien. Yhtenä esimerkkinä mainitaan Lontoon Victoria ja Albert museo ja jo silloin kohdistui huomio koulujen museokäynteihin. Lisäksi kouluihin perustettiin pienimuotoisia museokokoelmia esinelähtöiseen opetukseen.⁴⁸

⁴⁵ Tornberg & Venäläinen 2008, 104.

⁴⁶ Malmisalo-Lensu & Mäkinen 2009, 295.

⁴⁷ Palviainen 2000, 123.

⁴⁸ Elo, Järnefelt, Kallio, Laine & Pohjavirta 2004, 19-20.

1900-luvun alussa on kiistelty siitä, kuka on ollut pätevä opastamaan ja opettamaan museossa. Opettajat ovat olleet sitä mieltä, että tehtävä on kuulunut museoammattilaisille ja museotyöntekijät, ettei heillä ole ollut tehtävään vaadittavaa koulutusta ja aikaa. Suomessa museo-opetuksen kehittyminen on ollut hieman hitaampaa. Museo-opetuksen ensiaskeleita on otettu koululaisryhmien käydessä taidemuseo Ateneumissa 1800-luvun lopulla ja opastustoiminta aloitettu 1900-luvun alkupuolella. Suomen museoliitto on edistänyt aktiivisesti museo-opetusta 1940-luvulta lähtien. 1969 Museoliiton hallitus teki esityksen peruskoulu- ja lukiokomitealle museoiden ja koulujen yhteistyön kehittämistä. 1980 perustettiin Kouluhallituksen ja Museoliiton yhteinen työryhmä, jonka tavoitteena oli yhteistyömuotojen kehittäminen. Tämän työryhmän yhteistyönä julkaistiin vuonna 1986 Opintokäynti museoon – opas kouluille ja museoille, joka oli ensimmäinen museoiden oppimista käsittelevä kirja.⁴⁹

Museo-opetus nojautuu museon kaikkiin perustehtäviin. Yhteistä perintöä on mahdollista jakaa tutkimuksen, säilyttämisen ja tallennustoiminnan avulla, mikä kiteytyy museoiden kokoelmissa. Oppimisteoreettisista näkökulmista käsin 1990-luvulla ryhdyttiin museo-opetusta kehittämään määrätietoiseremmin. Museo-opetusta suunniteltaessa ja toteutettaessa on olemassa jonkinlainen käsitys siitä, mitä tieto ja oppiminen on. Museoissa oppiminen perustuu kokoelmiin. Kokoelmat voivat koostua niin kulttuurihistoriallisista esineistä, rakennuksista, luonnontieteellisistä näytteistä kuin taideteoksistakin.⁵⁰

Oppiminen ymmärretään koko elämän pituisena prosessina ja sitä tapahtuu kaikkialla myös koululuokan ulkopuolella. Yksi museossa oppimisen keskeisimpiä ominaisuuksia on sen kyky vaikuttaa identiteettiimme ja sen rakentumiseen.⁵¹ Koulun ulkopuoliset oppimisympäristöt, kuten museoiden näyttelyt ja tiedekeskukset, tarjoavat monipuolista oppimisen mahdollisuutta omien asenteiden, taitojen ja tietojen kehittämiseen. On todettu useammallakin taholla se, että perinteinen koulu ja koulua ohjaava opetussuunnitelma ei kohtaa oppilaan maailmaa ja sen moninaisuutta. Kouluissa ei riittävästi huomioida oppilaiden mukanaan tuomaa kulttuuriperimää. Tämä oppilaiden kulttuurinen pääoma, johon sisältyy taitoa, tietoa, asenteita sekä arvoja, on harvoin koulussa oppimisen perustana.⁵²

^{49, 50} Elo, Järnefelt, Kallio, Laine & Pohjavirta 2004, 19-21, 43.

⁵¹ Hooper-Greenhill 2007, 178.

⁵² Kumpulainen 2008, 22.

Museo-opetuksella tuetaan oppijan henkistä kasvua, historian sisäistämistä ja kotiseutu-identiteetin muotoutumista. Museo-opetuksen tavoite on kehittää kulttuuriperinnön lukutaitoa ja näin saada ihmiset arvostamaan omaa kulttuuriympäristöään ja kulttuuriperintöään.⁵³

Museo-opetus voidaan yleisyytensä perusteella jakaa kahteen pääläjiin 1) selittävään ja toistavaan opetukseen sekä 2) ongelmakeskeiseen opetukseen. Selittävä ja toistava opetus-tapa soveltuu käytettäväksi, kun sisältö opetuksessa on informatiivista perusopetusta, jolloin ilmiöiden perusteita välitetään oppilaille. Psykologinen oppimisen prosessi etenee sitten, että oppilas havaitsee informaation, oppilas mieltää sen ja hänet johdatetaan käytännön harjoitukseen, missä hän syventää saamaansa tietoa. Seuraavaksi tiedon omaksumista vahvistetaan, sitä sovelletaan uusiin tilanteisiin sekä tarkistetaan omaksumisen tehokkuus. Tässä opetustavassa opettajan osuutena on jakaa informaatiota, ohjata taitojen harjoittelua sekä järjestää opetus niin, että taitojen ja tietojen opiskelu systematisoituu ja omaksumisen valvonta mahdollistuu. Ongelmakeskeisessä opetuksessa puolestaan opetus perustuu siihen, että opiskeltavasta asiasta oppilaille on perustiedot. Opetuksessa tähdätään systemaattiseen ja tavoitteiseen ongelmien ratkaisemiseen niin, että ratkaisun yhteydessä opitaan uutta tietoa ja taitoa aktiivisesti.⁵⁴

Mitä museo-opetuksessa tarkoitetaan havainnollistamisella? Kun kohdetta, esinettä tarkastellaan, kohteesta havaitaan tiettyjä ominaisuuksia. Kohteesta saadaan ilmiötietoa, jota voidaan kuvailla tarkasteltavasta kohteesta arkitiedoksi tai asiaa kuvailevaksi tiedoksi. Havainnollistamisessa yritetään saada opetettavasta kohteesta esille olennaisin tieto, eli kehitetään opettamis- ja esittämistapoja, jotka auttavat oppilaita pääsemään olennaisen tiedon synty- ja kehitysvaiheisiin. Havainnollistamisessa on kyse ihmisen aistitoimintojen tarkoituksenmukaisesta ja monipuolisesta hyväksikäytöstä oppimisprosessissa.⁵⁵

⁵³ Väärä 2013, 63.

^{54, 55} Leimu & Kuhmoinen 1986, 64-68.

Museo-opetuksen laajuus voi vaihdella opettajan johdolla tehtyihin opintokäynteihin tai jopa lukuvuoden mittaiseen museoprojektiin. Museo-opetukselle suotuisien puitteiden rakentaminen on resurssikysymys: aukioloajat on sovittava koulujen tarpeisiin sekä koululaisten ilmaiset sisäänpääsymaksut ovat merkittäviä menoeriä museoiden budjeteissa. Kouluille vastaavasti museoihin matkustaminen ei ole ilmaista. Koulujen ja museoiden olisi tehtävä työtä yhdessä rahoituksen hankkimiseksi myös päättäjät olisi saatava vakuutettua työn tarpeellisuudesta.⁵⁶

Museossa opettaminen ei ole ongelmaton. Vaikeutena voidaan pitää sitä, että opas ja oppilaat eivät tunne toisiaan. Oppaalla ei välttämättä myöskään ole etukäteen minkäänlaista tietoa oppilaiden tietomäärästä. Opettajien tulisikin tehdä etukäteisvalmisteluja ja näin saada oppilaat orientoitumaan museoissa tapahtuviin opetuksiin.⁵⁷ Näin toimimalla voidaan paremmin saavuttaa syvällisempi oppimiskokemus.

3.3 Museoiden ja koulujen yhteistyö

Kuten edellisessä luvussa jo mainittiinkin, niin museoiden ja koulujen yhteistyö on alkanut varhain. Suomessa ensimmäiset museolehtorit aloittivat työnsä 1970-luvulla. Museohenkilökunta, joka on erikoistunut opetustehtäviin, on ollut keskeinen ryhmä kehitettäessä koulun ja museon yhteistyötä. Museoiden ja koulujen yhteistyötä on pidetty tärkeänä tavoitteena. Lapset ja nuoret ovat vastuussa tulevaisuudessa kulttuuri- sekä luonnonperinnöstämme sekä lisäksi heistä kasvaa myös tulevia museokävijöitä. 2000-luvulla on käyty keskustelua museo-opetuksesta jo silloin ovat opettajat kokeneet museokäynnit hankaliksi järjestää ja museot puolestaan ovat ihmetelleet koulujen vähäistä kiinnostusta. Tuolloinkin on jo mietitty, että oppivatko oppilaat museoissa riittävästi vai tuleeko käynneistä pelkkiä muodollisuuksia. Tähän ongelmaan on haettu ratkaisua yhteistyön kehittämisenä koulun ja museon välillä sekä riittävää rahoitusta museo-opetukseen.⁵⁸

^{56, 58} Elo, Järnefelt, Kallio, Laine & Pohjavirta 2004, 17, 18.

⁵⁷ Kankare 2000, 156.

Sitä parempiin tuloksiin koulun ja museon yhteistyössä päästään, mitä enemmän museohenkilökunta voi niin opettajien kuin oppilaidenkin kanssa osallistua museossa tapahtuviin opetustilanteisiin.⁵⁹

Mihin museoiden ja koulujen yhteistyötä tarvitaan, jos tarvitaan? Eikö perinteinen luokkahuone olisi riittävä ja käytännöllinen paikka samojen aiheiden opettamiseen? Ei se vain niin ole. Museoiden merkitys on kokoelmassa, jotka eivät ole koulujen saatavilla. Asianmukaisilla säilytys- ja näyttelyolosuhteilla taataan, että mahdollisimmat useat voisivat tutustua yhteiseen perintöömme.⁶⁰

Museot ovat tiedonvälittäjiä, taide- ja tutkimuslaitoksia ja näiden palveluita olisi hyvä oppia käyttämään jo nuoresta pitäen. Museot voivat tarjota erilaisia oppimisen tukevia tapoja, joita ei välttämättä ole mahdollista toteuttaa luokkahuoneessa käsin.⁶¹ Miksi opettajat eivät hyödyntäisi museon palveluita. Yhtenä kouluopetuksen ongelmana on ollut nähtävissä oppimisympäristön irrallisuus ja keinotekoinen suhde arkitodellisuuteen. Museon toiminta perustuu pitkälti oppimisympäristön kehittämiseen opetettavan asian ehdoilla. Esillepanossa pyritään keskittymään siihen, kuinka kokoelma parhaiten palvelee yleisön tarpeita. Museokäynti, joka on hyvin järjestetty, motivoi sellaisiakin oppilaita yllättävän usein, joille luokkahuoneessa oppiminen tuottaa vaikeuksia. Lisäksi erilainen oppimisympäristö tuo vaihtelua arkiseen luokkahuoneeseen.⁶²

Museon henkilökunta tuntee museoesineet sekä näyttelyt ja täyttää esineiden ja oppilaiden välisen kulttuuriaukon. Museopedagogi, joka on hyvä työssään, voi luoda vastavuoroisen ja aktiivisen oppimistilanteen. Museon ja opettajakoulutuksen integroiminen on koettu yhä tärkeämmäksi. Tavoitteena on ollut, että valmistuvat tai jo työelämässä olevat opettajat tutustuvat museon kokoelmiin, sekä niihin menetelmiin ja tavoitteisiin, joita museoesineistö, näyttelyt, kokoelmat sekä museon muut resurssit voivat kouluille tarjota. Museo voi olla tukemassa koulun opetustyötä myös epäsuorasti.⁶³

^{59, 63} Heinonen & Lahti 2001, 192, 193.

^{60, 62} Elo, Järnefelt, Kallio, Laine & Pohjavirta 2004, 17, 18.

⁶¹ Hooper-Greenhill 2007, 185.

Esimerkiksi sellaisiin kouluihin, joissa museokäyntejä on hankala tai aivan mahdotonta järjestää, niin muun muassa verkko-oppimateriaalien, museon virtuaalisivujen ja videoiden avulla voi hyvin tutustua museoon. Museoiden virtuaalimuseosivut ja verkko-oppimateriaalit antavat uusia mahdollisuuksia rakentaa museoiden ja koulujen yhteistyötä.

Kulttuuri- ja luonnonperinnön opetuksen edellytys on yhteistyö, jossa museoiden asiaosaaminen ja koulujen kasvatuksellinen asiantuntemus yhdistyvät parhaalla mahdollisella tavalla. Tavoitteena yhteistyölle on jakaa työtä, vastuuta ja ammattitaitoa kummankin osapuolen resurssien ja tarpeiden mukaisesti. Yhtäkään oikeaa toimintatapaa ei ole olemassa, vaan opettajien roolit ja museon henkilökunnan opetuksen järjestämisessä voi lukemattomin tavoin vaihdella. Koulujen ja museoiden yhteistyö on lähes aina paikallista. Lähimuseo sekä koulu suunnittelevat keskenään, miten museo-opetusta paikkakunnalla järjestetään. Tällainen yhteistyömuoto on tärkeää ja parhaimmillaan se johtaa hyviin ja pitkiin suhteisiin ja vahvistaa osaltaan yhteisön yhteenkuuluvuuden tunnetta.⁶⁴

Tätä toimintaa edesauttamaan tarvitaan julkista valtaa, joka tukee yhteishankkeita ja suuntaa lisäksi resursseja museoiden ja koulujen päivittäiseen työhön. Yhteistyö ei saisi jäädä resurssipulan ja kiireen jalkoihin.⁶⁵ Museoiden käyttäminen opetustarkoituksissa vaatii asenteiden muutosta niin museoilta, opettajilta kuin myös oppilaitakin. Tarjottavan tiedon museoissa tulisi olla merkityksellistä; sillä tiedolla mitä museossa tarjotaan, pitäisi olla käyttöä nykypäivän elämässä. Oppilaille ei saisi jäädä museokäynnistä päällimmäisenä mieleen pölyttynyt muinaisuus, jolla ei ole minkäänlaista arvoa. Museot voivat myös tukea opettajia työssään, koska museot pystyvät tarjoamaan museo-opetuksen lisänä omaa osaamistaan, mikä perustuu heidän perehtyneisyyteensä sekä oman alan tuntemiseensa. Jos museo-opastusten suunnitteluvaihe tehtäisiin museoiden ja koulujen yhteistyönä, se antaisi enemmän kaikille osapuolille. Museossa vierailun jälkeen olisi erittäin tärkeää, että opettaja kävisi lävitse museovierailulla esille tulleita asioita ja käyttäisi hyödyksi opittua liittämällä sen osaksi luokkahuoneessa tapahtuvaa opetusta.⁶⁶

⁶⁴ Elo, Järnefelt, Kallio, Laine & Pohjavirta 2004, 18.

⁶⁵ Elo, Järnefelt, Kallio, Laine & Pohjavirta 2004, 18.

⁶⁶ Kankare 2000, 156-158.

3.4 Museovierailun tavoitteet, suunnittelu ja toteutus

Minkälaisia käytännönjärjestelyjä museovierailu vaatii opettajilta ja museotyöntekijöiltä? Jotta museovierailu olisi onnistunut, täytyy järjestelyssä ottaa huomioon ainakin seuraavia asioita: osallistuvan oppilasryhmän koko ja ikäluokka, tarvitaanko museo-oppaan palveluita, oppilaiden kuljetusjärjestelyt, museokäynnin ajankohta ja sekä se onko museosta olemassa tausta- ja oppimateriaalia. Näitä asioita käydään läpi seuraavaksi.

Mitä museossa kävijälle tapahtuu hänen astuessaan sisään museon hiljaiseen ympäristöön? Ensinnäkin museokävijä irtautuu normaalista päivittäisestä ympäristön kohinasta ja arkias-kareistaan hetkellisesti. Hän siirtyy nykyhetkestä ihan eri aikaan. Lisäksi hän kokee erilaiset elämän kehukset ja miljöön kuin missä elää. Se, kuinka uskottavalta ja todelliselta tuo miljöö vaikuttaa, riippuu siitä millaisesta näkökulmasta kävijä havainnoi sitä. Tunteellisesti koettu tieto jää paljon paremmin mieleen. Jokaisella on kulttuurinen oikeus tutustua kulttuuriperintöön museoissa ja niiden ulkopuolellakin.⁶⁷

Asetetut tavoitteet museovierailulle voivat olla hyvin erilaisia museon edustajan tai opettajien näkökulmasta tarkasteltuna. Museon edustajalla tai opettajilla voi olla hyvinkin erilaisia tavoitteita asioiden käsittelytavoissa tai sisällöllisissä kysymyksissä. Museovierailun suunnittelun aikana voidaan joutua joskus neuvottelemaan erilaisista tavoitteista museovierailuun liittyen, mikä voi aiheuttaa jopa joskus ristiriitajakin. Opettajien haasteena voi olla havaita, ettei tiedon hankinnan tarvitse rajoittua ainoastaan museoesineiden viereen kirjoitettujen tekstien lukemiseen, vaan tietoa voidaan hankkia muun muassa vertailemalla ja havainnollistamalla museoesineitä. Opettajat painottavat useimmiten tiedollisia sisältöjä, kun museossa taas korostetaan tiedollisten sisältöjen lisäksi esimerkiksi museon näyttelyissä olevien esineiden herättämiä tunnepitoisia kokemuksia sekä näiden museokokemusten linkittymistä museokävijöiden arkeen ja elämään⁶⁸

⁶⁷ Hänninen 2000, 130.

⁶⁸ Tissari 2008, 89-92.

Siihen, kuinka museo voi yrittää saada tuotua esiin asiantuntemustaan ja olla näin vaikuttamassa opettajan määrittelemiin sisällöllisiin tai tiedon hankintaan liittyviin tavoitteisiin, on vaikuttamassa se, kuinka hyvin museon työntekijä ja opettajat tuntevat toisensa ja millainen heidän välilleen syntynyt luottamus on. Jotta tämä luottamus syntyisi, niin sen saavuttamiseksi tarvitaan aikaa ja kokemusta yhteistyöstä. Keskustelemalla ja neuvottelemalla museovierailulle asetettavista tavoitteista voidaan päästä tilanteeseen, jossa opettaja voi oppia jotain uutta museon näkökulmasta ja museon tavoitteista ja museon edustaja voi puolestaan oppia opettajien näkemyksistä. Vaikka koulun ja museon yhteistyö ja sen kehittäminen vaatii aikaa ja resursseja, niin sitä kannattaa kehittää. Yhteistyön tekeminen tuottaa lisäarvoa ja yhdessä toimimalla pystytään kehittämään uusia käytäntöjä⁶⁹

Museovierailu on valmisteltava ja suunniteltava huolella, jotta opetukselliset ja kasvatukselliset tavoitteet saavutettaisiin. Tarkka suunnitelma antaa toimintavapauden varsinaiseen museovierailuun ja opettajan ei tarvitse enää vierailuvaiheessa keskittyä käytännönjärjestelyihin.⁷⁰ Olisi erittäin tärkeää, että opettaja tutustuisi kohteeseen etukäteen joko oppaiden avulla tai käymällä museossa henkilökohtaisesti ja tämän lisäksi oppilaita valmistellaan tulevaa museokäyntiä varten. Oppilaiden kannalta katsottuna olisi hyvä, jos museossa vierailun voisi liittää välittömästi koulussa käydyn asian tai aihekokonaisuuden opiskeluajankohtaan.

Museossa vierailuja ei pitäisi ajoittaa niinkään kevään loppuun, vaan siten, että museossa käytäisiin pitkin vuotta. Tämä on vaikea toteuttaa sellaisissa museoissa, jotka ovat suljettuina talvisin. Ennen aiottua museovierailua opettajan tulisi sopia käyntiajankohdasta sekä museo-opastuksen tarpeesta museotyöntekijöiden kanssa. Lisäksi opettajan olisi hyvä kertoa museotyöntekijälle mikä opetusaihe on kyseessä, oppilasryhmän koko sekä ikäluokka. Mikäli museo-opastusta ei tarvita, eli opettaja itse opastaa oppilaitansa, kannattaa käyntiajankohtaa varattaessa tiedustella olisiko museosta mahdollisesti olemassa opetustarkoitukseen valmista tausta- ja lisämateriaalia. Useilla museoilla on olemassa museo-opetusta varten eri ikäryhmille laadittuja oppimateriaaleja, joita saa tilaamalla museoista. Nykypäivänä niitä voi jo ladata käyttöön museon verkkosivuilta.⁷¹

⁶⁹ Tissari 2008, 89-92.

⁷⁰ Talboys 1996, 67.

⁷¹ Leimu & Kuhmonen 1986, 73-75.

Lisäksi on hyvä tarkistaa museon omat käyttäytymissäännöt, jotta tiedetään, kuinka museossa käyttäydytään ja vältytään turhilta kielloilta ja käskyiltä. Museossa esillä olevat esineet ja taideteokset voivat olla arvokkaita, harvinaisia, tai jopa ainoa säilynyt esine ja usein korvaamattomia. Siksi on kiinnitettävä erityistä huomiota museossa käyttäytymiseen ja liikkumiseen. Onnistuneen museokäynnin edellytyksenä on, ettei opetusluokka olisi yhtä opetusluokkaa suurempi, jotta oppilaat pystyisivät rauhassa ja esteettä tutkimaan käsiteltävänä olevaa kohdetta museossa ja heitä olisi myös helpompi hallita. Ennen museovierailua olisi lisäksi hyvä selvittää, mitä museossa on tarkoituksena nähdä, oppia, kokea ja tekevätkö oppilaat museossa tehtäviä. On myös hyvä miettiä, mitä oppilaat tekevät museokäynnin jälkeen: piirtävätkö he jotain museon esineistä, kirjoittavatko ehkä aineen museokäynnistä, vai keskustelevatko he vain koko luokan kanssa museokäynnistä.⁷²

Kaikkea ei ole tarkoituksenmukaista eikä välttämättä mahdollistakaan kokea yhdellä kertaa. Jotta kaikilla olisi mahdollisuus kiireettömään oppimiseen, on museovierailuun hyvä varata riittävästi aikaa.⁷³ Tärkeimpiä syitä museokäynneille ovat näyttelyaiheiden kiinnostavuudet sekä museoharrastus. Kävijät odottavat museokäynneiltä niin huvia kuin myös oppimista. Suurin osa käy museoissa perheenjäsentensä tai tuttaviansa kanssa ja vain pieni osa vierailee museoissa yksin. Museonäyttelyistä etsitään mielihyvää, sosiaalisessa seurassa vaihdettavia tietoja ja ajatuksia. Mieli-hyvän näyttelyssä voi tuottaa esimerkiksi kosketus omiin arvoihin.⁷⁴

Perheen, luokan tai ystävien mukana liikkuvat haluavat usein keskustella museossa kokemastaan ja näkemästään. Vuorovaikutustilanteissa voidaan kokea kulttuurista yhteisyyttä jakamalla saman tai erisukupolven välisiä kokemuksia. Kävijöillä voi olla kasvatuksellisia näkemyksiä tai yhdistäviä muistoja, joita he haluavat välittää lapsille. Museokäynti on rituaalista viestintää, missä jaetaan yhteisiä arvoja ja merkityksiä. Näyttelystä kävijä poimii asioita, joita pitää olennaisina ja antaa niille merkityksiä. Näin sisältö muuntuu sanomaksi. Opastetun museovierailun yhteydessä sanomaan vaikuttaa oppaan kertoma selostus, joka tarjoaa museokävijälle tarkastelukulmia, joista hän voi näyttelyä tulkita.⁷⁵

⁷² Leimu & Kuhmonen 1986, 73-75.

⁷³ Talboys 1996, 34.

^{74, 75} Hänninen 2000, 135, 136.

Samasta näyttelystä opas voi tuottaa hyvin erilaisia kertomuksia. Opas muotoilee kertomustaan kohderyhmän kokoonpanon mukaan, esimerkiksi turisteille pyritään muotoilemaan sekä viihteellistä että tiedollista tietoa, kun taas koululaisryhmien vierailua voi kehystää oppiaine. Vierailu museoon voi erottaa, yhdistää tai jättää välipitämättömän tunteuksen museonäyttelyn esittelemään kulttuuriin. Kulttuurin tai historian tuntemuksen puuttuminen voi vaikeuttaa näyttelysanoman välittymistä. Kokemus museokäynnistä on toimiva, kun kävijä keskustelee esillä olevana ja oman kulttuurinsa kanssa.⁷⁶

Museokäynnin tarkoituksena on antaa parhaat eväät kulttuuriperinnön lukutaidon opetteluun. Kallion mukaan museo-oppiminen tukee opettajan asettamia tavoitteita. Tärkeässä roolissa tiedollisen oppimisen ja ajattelun taitojen lisäksi on eläytyminen ja sitä kautta elämyksellinen oppiminen. Museokäyntiä ei tarvitse ajatella aina osana opetussuunnitelmaa, vaan museokäynnillä on myös itsenäinen arvo yksilön kasvun sekä oppimisen kannalta. Tunteita herättävä positiivinen kokemus sekä ainutkertainen elämys saattavat jättää elämänmittaiset muistot. Onnistuneen museokokemuksen ei tarvitse olla mikään teatteriesitys, vaan lämmin kosketus kävijän tunteisiin ja kokemuksiin. Oppilaiden tiedollisena tavoitteena on omaksua kulttuuri- ja luonnonperinnön lukutaito, josta voi ehkä olla hyötyä myöhemmässä elämänvaiheessa.⁷⁷

Museoiden haasteena on ratkaista, kuinka museoista saadaan tehtyä opettajille pedagogisesti houkuttelevia paikkoja. Museovierailuiden toteuttamisissa voi olla suuriakin koulukohtaisia eroja. Usein koulun etäinen sijainti museoista saattaa vaikeuttaa museovierailun toteutumista, eikä kaikki opettajat välttämättä tunne museon toimintaa eikä tiedä sen sijaintia.⁷⁸

⁷⁶ Hänninen 2000, 135, 136.

⁷⁷ Kallio 2004, 6, 7.

⁷⁸ Talboys 1996, 20.

3.5 Kulttuuriperintöopetus kouluissa

Minkälaista kulttuuriperintöopetus on perusopetuksessa? Miten kulttuuriperintöopetus on määritelty opetussuunnitelmissa? Millaisia mahdollisuuksia kulttuuriperintöopetuksen toteutumiseen on opetuksen näkökulmasta? Näitä käsitellään seuraavassa luvussa.

Suomessa opetuksen järjestäminen on hyvin vahvasti lainsäädäntöön perustuva. Koulutusta koskevat lait säätää eduskunta ja oppiaineiden viikoittaisista tuntimääristä päättää valtioneuvosto. Opetushallitus puolestaan kokoaa opetussuunnitelman perusteet, jossa muun muassa koulujen toimintakulttuurilta edellytetään yhteistyötä koulua lähellä olevien tahojen kanssa. Kunnat laativat opetussuunnitelman perusteiden mukaan omat opetussuunnitelmansa, jossa korostetaan paikallisia periaatteita. Koulut tekevät omat työ- ja vuosisuunnitelmansa näiden pohjalta. Lisäksi kunnat voivat laatia jonkin erityisen aihealueen toteuttamiseksi suunnitelmia. Esimerkkinä tällaisesta suunnitelmasta voisi olla kulttuuriopetussuunnitelma, joka useassa kunnassa jo laaditaan.⁷⁹

Koulujen perustehtäviin kuuluu kulttuuriperintöosaamisen kehittäminen, joka on huomioitu opetussuunnitelman perusteita laadittaessa. Yksi esiopetuksen yleinen tavoite opetussuunnitelman perusteiden mukaan on se, että lapsi tutustuisi eri taidemuotoihin, paikalliseen sekä kansalliseen kulttuuriin ja mahdollisuuksien mukaan lisäksi myös muihin kulttuureihin. Perusopetuksen tehtävänä on kulttuuriperinnön välittäminen sukupolvelta toiselle, tarvittavan tiedon ja taidon kartuttaminen sekä tietoisuuden lisääminen yhteiskunnan perustana olevista toimintatavoista sekä arvoista.⁸⁰

Kulttuuriperinnöllä vaikutetaan tavoitellusti yksilön arvomaailmaan ja kehittymiseen. Puhuttaessa kulttuuriperintöön yhdistettävästä opetuksesta, kulttuuriperintöopetuksesta, voidaan miettiä mitä kulttuurista perintöä ja perinnettä toisen halutaan oppivan ja millä keinoin oppiminen saataisiin aikaiseksi.⁸¹

^{79, 80} Järnefelt 2008, 75.

⁸¹ Tornberg & Venäläinen 2008, 66.

Yleensä kulttuuriperinnöksi käsitetään yleisesti tuntemamme rakennukset kuten Unescon maailmanperintökohteet, tai vanhat kulttuurihistorialliset esineet. Näiden esimerkkien lisäksi olemme päivittäin kotona, kouluissa ja asuinympäristössämme tekemisissä kulttuuriperinnön kanssa. Esineet ja asiat, joita käytämme arkielämässämme, ovat ihmisen toiminnan tulosta, meidän kulttuuriamme, joka jää, tai jonka tietoisesti jätämme seuraaville sukupolville. Vaikutamme koko ajan kulttuuristen ympäristöjemme syntyyn ja sen muuttumiseen. Kulttuuriperintöopetuksen tavoitteena on kehittää taitoa, jolla opitaan ymmärtämään, arvostamaan ja havainnoimaan omaa ympäristöämme. Tätä voidaan tukea niin koulujen kulttuuriperintöopetuksella, kuin kulttuuri-instituutioiden opetuksella, joko yhdessä tai erikseen.⁸²

Koulu on hyvä ja tärkeä kulttuuriperinnön välittäjä. Kouluissa toteutettava kulttuuriperintöopetus on laaja-alaista ja tavoitteellista. Kulttuuriopetuksen sisältöä on niin aineellinen kuin henkinenkin kulttuuriperintö, joille yhteiskuntamme rakentuu. Koulun tehtävä on saada lapset ja nuoret tietoisiksi meille tärkeistä ja arvokkaista pitämistämme asioista ja lisäksi siitä, että ylipäätään arvostamme tuleville sukupolville asioiden säilyttämistä. Kulttuuriperintöopetuksessa on kyse arvokasvatuksesta. Ehkä perinteisin tapa millä koulut ovat välittäneet kulttuuriperintöä ovat olleet erilaiset tapahtumat, jotka ovat liittyneet juhla- ja merkkipäiviin, oppivuoden kiertoon sekä koulujen kulttuuriin. Tärkeämpänä väylänä kuitenkin kulttuuriperinnön siirtämiseen, ymmärtämisen kasvattamiseen sekä siihen osallistumiseen on kulttuuriperinnön ottaminen osaksi eri oppiaineiden opettamisessa.⁸³

Koulussa kulttuuriperintöopetuksella on samoja tavoitteita kuin muillakin oppiaineilla; havaintojen, johtopäätösten, ratkaisujen tekemisen sekä rakenteellisen ja visuaalisen ajattelun kehittäminen. Koulujen kulttuuriperintöopetuksen tavoitteena on ihmisen kokonaisvaltaiseen kasvamiseen vaikuttaminen sekä välineiden antaminen oppijan oman identiteetin muodostamiselle. Ihminen rakentaa minäkuvaansa omaksumalla tapoja kulttuuriperinnöstä ja peilaamalla niitä itseään vasten. Kulttuuriperintöopetuksessa ei niinkään ole keskeisintä määrittellä miten ja mitä opetetaan vaan opettavien asioiden kulttuurisien sidonnaisuuksien tiedostaminen ja niiden esilletuominen.⁸⁴

⁸²⁻⁸⁴ Tornberg & Venäläinen 2008, 67, 69.

Lisäksi on tärkeää tuoda esille kulttuurin erilaisia muotoja ja niiden käyttäminen opetuksessa ja oppimisen mahdollistajina. Luonnollisena pidetään sitä, että kulttuuriperintöopetusta toteutetaan yhteiskuntamme kulttuurin eri toimialojen ja koulutusjärjestelmän yhteistyönä jakamalla erilaista asiantuntijuutta aina varhaiskasvatuksesta yliopistolliseen koulutukseen saakka.⁸⁵ Ehkä eniten yhteyksiä kulttuuriperintöopetuksella perusopetuksen oppiaineissa on kuvataiteeseen, historiaan, äidinkieleen- ja luonnontietoon sekä tekniseen- ja tekstiilityöhön.

4 MUSEOT VERKOSSA

Tässä luvussa käsitellään museoita tietoverkossa sekä verkko-oppimista ja verkkomateriaalia.

4.1 Museot tietoverkossa

Lähes kaikilla Suomen museoilla on jonkinlaiset kotisivut verkossa, joissa on perustietoa museosta, sen aukioloajoista, sijainnista, pääsymaksuista sekä henkilökunnasta. Lisäksi sivuilla voi olla museoesitteitä -ja oppaita sekä tietoa ajankohtaisista näyttelyistä. Joillakin museoilla voi olla sivuillaan myös selainpohjainen kokoelmätietokanta, josta verkkokävijät voivat hakea tietoa. Esimerkiksi Valtion taidemuseo julkaisi ensimmäiset omat kotisivunsa vuonna 1995. Tuolloin käytiin vilkasta keskustelua internetin mahdollisuuksista sekä uhista.⁸⁶ Nykyään museoiden kotisivut ovat jo nykypäivää, ei ole aina ollut.

⁸⁵ Tornberg & Venäläinen 2008, 67, 69.

⁸⁶ Haapalainen 2009, 319.

Vielä 1990-luvun alkupuolella internet nähtiin perinteisten museoiden kilpailijana, pelättiin jopa, että museoiden internetsivut syrjäyttävät ”kivijalkamuseot”. Pelkona oli, että kun verkkomaailma laajenee, niin museoiden merkitys pienenee. Epäiltiin, että jos museon kokoelmiin pääsisi tutustumaan internetistä käsin kuka vain, missä tahansa, milloin tahansa eikä siitä tarvitsisi edes maksaa, niin lopettaisivatko ihmiset kokonaan vierailut museoissa. Tämä näkökanta on kuitenkin taaksejäänyttä elämää ja museoiden internetsivut ovat jo arkipäivää. Verkkomaailma nähdäänkin mahdollisuutena muun muassa uuden nuoren sukupolven palvelijana.⁸⁷

Nykypäivän museoista on tullut osa monimuotoista digitaalista tietovarantoa. Tiedonhaku museoista on jo nyt helppoa, nopeaa ja tehokasta. Esimerkiksi kun kivijalkamuseo palvelee yleisöä paikallisesti vain tiettyinä aukioloaikoina, niin verkkomuseo on auki aina, kaikkialla maailmassa. Usea museo saatetaan nykypäivänä tuntea ja tietää ainoastaan verkkosivujensa kautta, ilman että kivijalkamuseossa on vierailtu lainkaan. Nykypäivänä muun muassa älypuhelimilla on helppoa tutkia museoiden verkkosivuja ja näin museot pääsevät osaksi ihmisten elämää ja arkipäivää ja tekevät museoista lähestyttävimpiä ja läheisimpiä.⁸⁸

Verkkomuseon avulla voidaan luoda museoille ja museoesineille toisenlainen olomuoto ja läsnäolo. Museoiden monimuotoisuutta voidaan tuoda esille verkon kautta ja jakaa kokemustietoa tai näkemyksiä menneisyydestä, jotka näyttelytilanteessa olisi mahdollisia. Esimerkiksi esineet, joiden saavutettavuudessa tai niiden käsittelyssä muutoin olisi rajoitteita voidaan, verkon kautta tuoda hyvinkin lähelle katsojaa zoomauksen avulla. Verkkomuseossa oleviin kuviin ja muihin sisältöihin on mahdollista yhdistää lisäksi esimerkiksi ääntä, tietoa ja tarinoita. Esineet, jotka eivät kestä ihmisten kosketusta tai esillä olemista, voidaan siirtää verkkomuseoon katseltaviksi. Mutta siltikään digitaalinen kuva ei korvaa koskaan alkuperäisen teoksen läsnäoloa; museon verkkosivuilla esineiltä katoaa hyvin helposti niiden materiaallinen koko sekä se, miltä ne tuntuvat ja ehkä myös tuoksuvat.⁸⁹

⁸⁷⁻⁸⁹ Haapalainen 2009, 319-321.

Museokävijöiden kokemusmaailmassa museoelämystä ei voi tarkastella irrallisena ilmiönä. Museoelämys liittyy voimakkaasti kaikkeen muuhunkin museokävijän elämänpiiriin. Tämän takia toiminnallisena pyrkimyksenä ei ole jakaa valmista tietoa museovieraiden sisäistämiseksi, vaan jakaa sisältöjä, joilla voidaan kehittää suhdetta ympäröivään taiteeseen ja kulttuuriin. Museoiden verkkomateriaalien tulisikin olla sellaista, että museon verkkosivuilla kävijät voisivat yhdistää näkemäänsä, kuulemaansa ja lukemaansa siihen, minkä he jo tietävät, ymmärtävät ja hyväksyvät. Näin verkkomuseot voisivat olla paikkoja, joista löytyy uusia tarkastelupintoja sekä näkökulmia omaan identiteettiin ja historiaan. Internet tuo verkkomuseon sisällöt museovierailijan saataville, tapahtui se sitten koulusta tai kotoa, mikä vahvistaa taiteen vastaanottamista sekä omaehtoista syventymistä. Verkko tarjoaa tilan, jossa voi oppia omaan tahtiin, omalla ajalla ja omassa rauhassa.⁹⁰

Useilla museoilla on omille verkkosivuille rakennettu verkkomuseo, jossa museo on rakennettu museon pohjapiirustusten, karttojen, näyttelyiden ja kuvien avulla uudelleen ja näin pyritään säilyttämään yhteys perinteiseen museoon. Verkkomuseoiden painopisteenä on siirtyä tiedon välittäjästä ja levittäjästä uusien palveluiden tuottajaksi, jossa tarjotaan erilaisille kohderyhmille sisältöjen valinnaisuutta, moniäänisyyttä sekä vuorovaikutusta.⁹¹

Nykyisin useisiin museoihin voidaan tutustua myös virtuaalimuseon kautta. Virtuaalimuseolla tarkoitetaan verkkoon rakennettua virtuaalista museokierrosta, joka on toteutettu 360°-valokuvaustekniikkaa hyödyntäen ja jonka avulla museoon voi tutustua esimerkiksi koululuokasta. Virtuaalimuseon etuina ovat muun muassa museon saavutettavuus sekä se että museo on käytettävissä ajasta ja paikasta riippumatta missä vain. Virtuaalimuseon avulla voidaan poistaa museo-opetuskäynteihin liittyviä käytännön järjestelyjen esteitä, kuten oppilaiden kuljetuksia museoon tai museoesittelyihin sopivien ajankohtien järjestäminen museoesittelijän kanssa ja tarjota museovierailuja paikkaan ja aikaan sitomattomina.

⁹⁰ Haapalainen 2009, 323, 329-331.

⁹¹ Elo, Järnefelt, Kallio, Laine & Pohjavirta 2004, 159, 160.

4.2 Verkko-oppiminen ja verkko-oppimateriaalit

Verkko-oppimateriaali voi olla esimerkiksi opetuksellinen kokonaisuus, jota voidaan käyttää internetin kautta. Verkko-oppimateriaalien hyvä ominaisuus on sen saatavuus aikaan ja paikkaan katsomatta ja se voi olla erilaisista tehtävistä ja harjoituksista koostuva kokonaisuus. Lisäarvoa saadaan rikastamalla sisältöä äänellä tai videolla.

Vaikka verkko-oppiminen virtuaalisessa ja fyysisessä tilassa on samankaltaista, välineiden ja sisältöjen kesken kuitenkin on toiminnallisia sekä laadullisia eroja. Kaikkea oppimista ei kuitenkaan kannata, tai ei edes tarvitsekaan viedä verkkoon. Jotta verkkoympäristö tarjoaisi otollisia sisältöjä ja tilanteista oppimiselle, niin olisi hyvä ottaa huomioon ainakin neljä seuraavaa asiaa: 1) käyttäjät 2) tekniikka 3) sisältö ja 4) saavutettavuus. Verkko-oppimisen haasteena on tuottaa sisältöjä, joita perinteisillä samanaikaisesti fyysiseen läsnäoloon tai paikkaan liittyvällä museopedagogialla ei voi saavuttaa. Verkko-opetuksen vahvuutena pidetään mahdollisuutta tuottaa kokonaisvaltaista osallisuutta sekä vuorovaikutuksellisuutta taideteoksiin, näyttelykonteksteihin sekä muihin ihmisiin. Verkko-opetuksessa korostuu yhdessä kokeminen ja tekeminen.⁹² Museoiden ja koulujen tulisi yhdessä pyrkiä luomaan sellainen teknologinen infrastruktuuri, jonka kautta museot pystyisivät julkaisemaan omia materiaaleja ja josta käyttäjät voisivat niitä etsiä ja tutustua niihin ja myös jatkotyöstää niitä.⁹³

Verkon kautta myös oikean museovierailun elinkaari voimistuu ja laajenee museokäynnin suunnittelemisesta sen muisteluun. Tässä kolmiportaisessa museovierailussa, johon kuuluvat 1) valmistelu ennen vierailua 2) varsinainen vierailu ja 3) vierailua seuraavat jälkipohdinnat pyritään tekemään oppimisprosessistakin kokonaisvaltaisempi. Museoiden ja kulttuurin monimuotoisuutta voidaan tuoda esille verkon kautta, joka muuten ei näyttelytilanteissa olisi mahdollisia. Museoissa oppiminen liittyy yleensä näyttelyihin, ohjattuihin oheisohjelmiin tai itseohjaaviin oppimateriaaleihin. Näihin kaikkiin tasoihin voidaan liittää mainiosti myös verkko-opetus.⁹⁴ Esimerkiksi koululuokka, jolla ei ole mahdollisuutta pitkän matkan takia vierailla museossa, voi vierailla verkkomuseossa.

^{92, 94} Haapalainen 2009, 331, 332.

⁹³ Elo, Järnefelt, Kallio, Laine & Pohjavirta 2004, 159.

Digitaalitekniikka tarjoaa vuorovaikutusta opiskelijoiden, opettajien sekä museotyöntekijöiden välillä. Verkkoon voidaan rakentaa erilaisia työpajoja, jotka pohjustavat museovierailuja. Haapalainen kirjoittaa, että verkko-opetusprosessi voidaan jakaa kolmeen tasoon, jossa oppilaat, jotka käyttävät museon tuottamia oppimateriaaleja saavat mahdollisuuden tuottaa sisältöjä museoille samalla kun oppivat uusia asioita. Tässä verkko-opetusprosessin tasolla I museot voivat parantaa verkkoympäristössä museo-oppimista takaamalla oikean tiedon nopean ja helpon saatavuuden ja sen löydettävyyden. Tasolla II oppilaiden tulisi pystyä itse työstämään museoiden verkkosivuilta löytämää materiaalia ja liittämään sitä omiin tehtäviin ja harjoituksiin. Tasolla III oppilaat voisivat lähettää tekemiään tehtäviä ja harjoituksia museoille, saada museoilta palautetta tehtävistä ja näitä tehtäviä voisi mahdollisesti myös julkaista museoiden tarjoamille digitaalisille luokkahuonesivuille.⁹⁵

Tällaisella julkaisumahdollisuudella tehdään museon ja koulun yhteistyöstä tavoitteellisempaa. Oppilaille puolestaan oman teoksen julkaiseminen museon verkkosivuilla voi tuottaa mielihyvää ja luoda pysyvän ja henkilökohtaisen suhteen museoon. Museoiden tuottamien verkko- ja oppimateriaalien käyttäjiä on kaikista ikäluokista aina lapsista aikuisiin. Kaikki oppivat eri tavoin, eri tahdissa, siksi museon samaa verkkomateriaalia olisikin hyvä pystyä mukauttamaan kulloinkin kyseessä olevan käyttäjän opetustavoitteisiin, tarpeisiin ja käyttötilanteisiin. Tällöin puhutaan niin kutsutusta *Desing for all* -periaatteesta. On hyvä kuitenkin miettiä, minkälaista sisältöä verkon kautta on tarkoituksenmukaista tarjota. *Desing for all* periaatteen mukaan, aineisto pyritään toteuttamaan niin, että sen voisi jokainen museovieras saavuttaa riippumatta kyvyistään, koulutuksestaan tai sosioekonomisesta taustastaan.⁹⁶

Verkkomateriaalin tulisi olla sellaista, että niistä saisi tietoa ja elämyksiä, vaikka taustatietämys olisikin puutteellista. Tästä esimerkkinä kieltä huonosti taitavat tai jos käytettävät verkkoyhteydet olisivat hitaita. Verkkomateriaaleja ja verkkosivuja rakennettaessa on hyvä ottaa huomioon myös erityisryhmät, kuten näkö- ja kuulovammaiset. Verkkomateriaaleja tulisi olla tarjolla usean eri aistin välityksellä. Esimerkiksi puhuva käyttöliittymä helpottaa näkövammaisia, jolloin kerrottuja tekstejä voidaan kuunnella ja tekstien tulisi noudattaa selkokieltä.⁹⁷

⁹⁵⁻⁹⁷ Haapalainen 2009, 331, 332.

Verkkomuseoiden käyttäminen oppimislähteinä riippuu hyvin paljon opettajista. Opettajien pitäisi aktivoida oppilaita työskentelemään verkossa niin yksin kuin ryhmissäkin. Lisäksi opettajien pitäisi ottaa huomioon verkkosisältöjen käyttäminen oppimistarkoitukseen niin kotona kuin luokkahuoneessakin. Useat museot ovatkin tehneet opettajien tueksi omia, tu-
lostettavia osioita, jotka tarjoavat ohjeita niin verkkomateriaaliin tutustumiseen, tehtävä-
ehdotuksia kuin myös ideoita museovierailuunkin.⁹⁸

Museoiden verkko-oppimateriaaleja kannattaisi työstää yhdessä opettajien ja museotyöntekijöiden kesken, silloin ne saataisiin vastaamaan opettajien ja opetustilanteiden tarpeita. Lisäksi museoiden kannattaisi tehdä yhteistyötä keskenään verkko-opetukseen liittyen, koska sisältötuotanto tehtynä yksin on kallista ja osaaminenkin voi olla rajallista. Verkkomateriaaleja täytyy myös sitoutua ylläpitämään ja päivittämään.⁹⁹ Parhaimmillaan sähköinen verkko-oppimateriaali tukee oppimisen taitoja, on teknisesti toimiva sekä helppokäyttöinen.

Jos museoissa ei käydä, niin se ei välttämättä tarkoita, etteikö museoiden sisällöt kiinnostaisi. Kyse saattaa pikemminkin olla siitä, että museot eivät ole vain löytäneet kommunikaatiomuotoja, joilla museoista tehdään merkityksellisiä suurelle yleisölle. Verkkomateriaalin suunnitteleminen edellyttää käyttäjien kuuntelemista. Uudistuminen, ajan ja yhteiskunnan muutoksien seuranta on aivan välttämätöntä, jotta pystyttäisiin kommunikoimaan mahdollisten museovieraiden kanssa yhteisellä kielellä.¹⁰⁰ Haasteena nähdäänkin se, että verkkoon pystyttäisiin luomaan sellaisia oppimista tukevia sisältöjä, joita ei voida saavuttaa perinteisellä paikkaan liittyvällä museopedagogialla.¹⁰¹

⁹⁸⁻¹⁰⁰ Haapalainen 2009, 332-337.

¹⁰¹ Elo, Järnefelt, Kallio, Laine & Pohjavirta 2004, 158.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseon tavoitettavuutta tai verkko-oppimateriaalia ja virtuaalimuseon tarpeellisuutta museo-opetuksessa ei aiemmin ole tutkittu. Tutkimuksessa pyritään selvittämään Haapajärven peruskoulunopettajien näkemyksiä museon aukioloajoista, virtuaalimuseon ja verkko-oppimateriaalien tarpeellisuudesta ja hyödyistä sekä siitä miten opettajat kokevat museovierailujen järjestämisen K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseon museo-opetuksessa, tavoitettavuuden näkökulmasta. Museo ei ole auki koululaisten lukukauden aikana, mikä on rajoittava tekijä museovierailuja järjestettäessä. Tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa erityisesti siitä, jos museolla olisi tarjota museo-opetukseen virtuaalimuseosivut ja verkko-oppimateriaaleja, voisiko näiden avulla museon tavoitettavuus mahdollisesti parantua ja olisiko niistä hyötyä museo-opetuksessa? Tätä kaikkea tutkimuksessa pyritään selvittämään.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millainen museon tavoitettavuus on? Vaikuttaako lyhyt aukioloaika museovierailujen järjestämiseen tai museon tavoitettavuuteen?
2. Miten opettajat kokevat museovierailun järjestämisen tällä hetkellä?
3. Parantuisiko mahdollisesti museon tavoitettavuus verkko-oppimateriaaliaineiston tai virtuaalimuseon avulla?
4. Olisiko virtuaalimuseosta tai verkko-oppimateriaaliaineistosta hyötyä museo-opetuksessa?

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Aineisto kerättiin Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevilta Haapajärven ala- ja yläkoulujen opetushenkilöstöltä. Tutkimukseen perusjoukko muodostui kolmestakymmenestäyhdeksästä opetushenkilökuntaan kuuluvasta henkilöstä. Tutkimus toteutettiin kokonaistutkimuksena, koska perusjoukko oli kooltaan pieni. Kokonaistutkimusta käytettiin koska Haapajärven K. J. Ståhlbergin koulun kaikki alakoulujen opetushenkilökuntaan kuuluvat voivat opettaa 1.-

6. luokan oppilaita. Joten jos tutkimuksesta olisi jätetty pois 1.-3.-luokkien luokanopettajat, niin tutkimus ei välttämättä olisi tavoittanut kaikkia niitä luokanopettajia, joiden opetuksen museo-opetus kuuluu tai saattaa kuulua, jos ei nyt, niin ehkä myöhemmin.

5.3 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksesta löytyy niin laadullisen, kuin määrällisen analyysinkin piirteitä, mutta pidän lähestymistapaani kuitenkin laadullisena tapaustutkimuksena. Tapaustutkimus on luonteva lähestymistapa, koska kyseessä on yhden tietyn ilmiön kokonaisvaltainen kuvaus ja tarkastelu. Aineistonhankintamenetelmänä käytettiin kyselyä.

Aineisto kerättiin vuonna 2020 helmikuun kahden ensimmäisen viikon aikana. Tutkimukseen osallistuvat täyttivät sähköisen kyselylomakkeen. Kyselyn tekemiseen, aineiston keräämiseen ja analysointiin käytettiin Webropol 3.0-ohjelmaa. Kyselylomakkeessa käytettiin suurimmaksi osaksi suljettuja eli strukturoituja kysymyksiä, jossa vastaaja valitsi valmiiden vastausehtojen väliltä. Kysymykset olivat lisäksi standardoituja, eli kaikki vastaajat vastasivat samoihin kysymyksiin.¹⁰² Vastausvaihtoehdot olivat pääsääntöisesti dikotomisilla kyllä/ei vastauksia. Useimpien strukturoitujen kysymysten kohdalla oli lisäksi tarkentavia avoimia kysymyksiä, joihin vastaajilla oli mahdollisuus vastata vapaamuotoisesti. Sähköpostin välityksellä lähetetty kysely oli helppo toteuttaa ja jokainen vastaaja sai vastata kyselyyn silloin kun heille ajankohdallisesti sopi parhaiten.

5.4 Aineiston analyysi

Tutkijan täytyy olla aineistoa analysoitaessa puolueeton, eivätkä tutkijan omat mielipiteet tai käsitykset saa olla vaikuttamassa tutkimustulokseen. Yleensä kuitenkin tutkijalla on olemassa jotain tietoa ja käsityksiä tutkittavasta asiasta, joten ehdotonta puolueettomuutta ei olemassa voi olla, mutta siihen täytyy pyrkiä. Aineiston analysoinnin helpottamiseksi on kehitelty useanlaisia tietokoneohjelmia. Siihen, millainen ohjelma parhaiten soveltuu aineiston käsittelyyn, vaikuttaa tutkimusaineisto, analysointimenetelmät sekä tutkija itse.¹⁰³

¹⁰² Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 193.

¹⁰³ Heikkilä 2008, 121, 143.

Tutkimusaineisto voidaan käsitellä niin tekstinkäsittelyohjelman, kuin tilasto-ohjelmankin avulla, ja esimerkiksi O365 ohjelman word -tekstinkäsittelyohjelmaa hyödyntäen luoda raporttiosa. Aineistoa käsitellessä tietoja tulee käsitellä niin, että tutkimuskysymyksiin saadaan vastaukset ja tutkimusongelma tulee ratkaistua.¹⁰⁴

Tutkimusaineisto analysoitiin vertailemalla vastauksia, tarkastelemalla vastausjakaumia ja vastausten keskilukuja. Aineiston analysoimisessa käytettiin Webropol 3.0-ohjelman omaa analysointityökalua. Tutkimustulokset vietiin Webropolista Microsoft Excel -ohjelmaan, josta saatiin valmiit tulokset prosenttimuodoissa ja lukumäärinä. Avointen tarkentavien lisäkysymysten vastaukset käsiteltiin Microsoft Wordilla ja niistä tehtiin yhteenvedot. Aineistoa käsiteltiin erittäin huolellisesti koko aineiston analysoinnin ajan.

5.5 Tutkimuseettiset ratkaisut

Henkilöiden tunnistettavuus kyselyn vastauksista ei ole mahdollista sillä vastaajien nimiä ei ole kyselyn raporttiosassa ja tuloksista kukaan ei pysty määrittelemään mikä vastaus on kenenkin. Tutkimusaineisto ei ole vapaasti kenenkään saatavilla, vaan se on säilytetty tutkijan omalla tietokoneella koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimuksen päätyttyä tutkimustulokset hävitetään tutkijan tietokoneelta. Aineiston käsittelyssä on pyritty noudattamaan hyvää tietoturvakäytäntöä.

5.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Laadullisin tutkimusmenetelmin laaditun tutkimuksen luotettavuuden kriteerinä on tutkija ja se, kuinka rehellisesti hän on tutkimuksen tehnyt. Tutkijan tekemät valinnat ja ratkaisut ovat arvioinnin kohteena tutkimuksessa. Tutkijan täytyy jokaisen tekemänsä ratkaisun ja valinnan kohdalla arvioida tutkimuksensa luotettavuutta. Puolueettomuusnäkökulma on erittäin tärkeä huomioon otettava seikka laadullista tutkimusta tehdessä.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Heikkilä 2008, 121, 143.

¹⁰⁵ Vilka 2005, 158, 159.

Tässä tutkimuksessa on pyritty löytämään vastauksia kehittämissideoihin, joilla mahdollisesti voitaisiin parantaa museon tavoitettavuutta. Tutkimustulokset on käsitelty rehellisesti ja puolueettomasti ja tutkimuksen luotettavuutta on pyritty arvioimaan koko tutkimuksen ajan, joten tutkimusta voidaan arvioida laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiperustein.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esitellään ja arvioidaan kyselyn tuloksia, jotka saatiin julkaisemalla kaksisivuinen, 16 kohdan kysely. Osa kysymyksistä oli avoimia, osa monivalintakysymyksiä ja osaan kysymyksiä liittyi lisäksi tarkentavia kysymyksiä. Vastauksia saatiin 21 henkilöltä kolmestakymmenestäyhdeksästä. Tutkimuksen vastausprosentiksi muodostui 53%, joista naisten (N=15) osuus oli 71,43% ja miesten (N=6) osuus oli 28,57%, jota voidaan pitää varsin hyvänä.

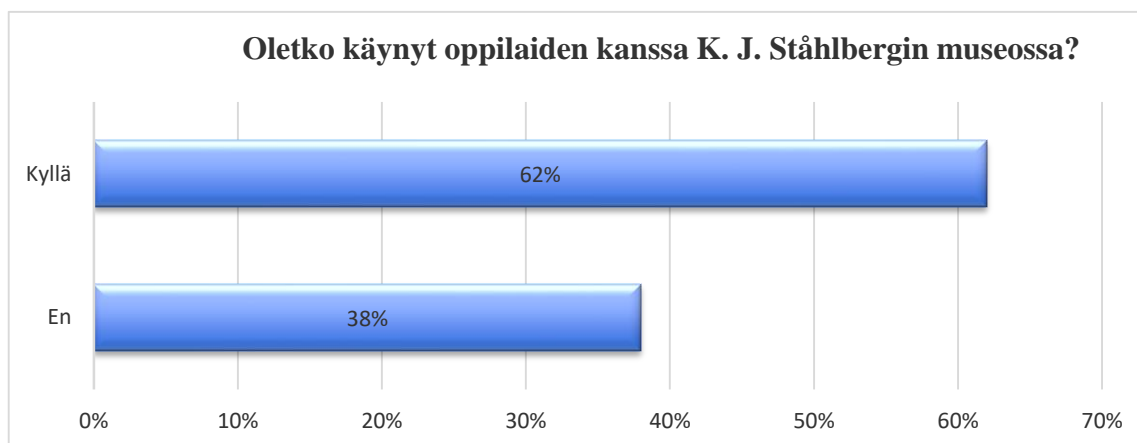
Tuloksissa on otettava huomioon, että kaikki vastanneet eivät antaneet vastausta jokaiseen kysymykseen. Tästä syystä kaikissa tuloksissa ei ole yhteenlaskettu määrä 21. Kysely antaa kuitenkin hyvän kuvan opetushenkilökuntaan kuuluvien henkilöiden näkemyksistä museon aukioloajoista, virtuaalimuseon ja verkko-oppimateriaalien tarpeellisuudesta ja hyödyistä K. J. Ståhlbergin museon museo-opetukseen liittyen, tavoitettavuuden näkökulmasta.

Taustatietoja selvitettiin 1-4 kysymysten avulla (sukupuoli, ikä, toimenkuva sekä luokkasteen opetus) ja ne on koottu taulukkoon 1. (sivulla 41). Vastaajista 71% oli naisia ja miehiä oli 29%. Ikäjakaumaa tarkastellessa, 30-45-vuotiaita oli 38%, 45-55-vuotiaita oli 43%, 56-60-vuotiaita oli 10% sekä yli 60-vuotiaita 10%. Eniten vastaajia oli siis 45-55-vuotiaiden ryhmässä. Vastaajista 67% työskenteli alakouluissa ja yläkouluissa 33% vastaajista. Eniten vastaajia oli siis alakouluista. Lisäksi vastaajista luokanopettajia oli 62%, aineenopettajia 29% sekä muita 9%. Eniten vastaajia oli luokanopettajien ryhmässä. Yhteenvetona voidaan todeta, että suurin osa vastaajista oli 45-55-vuotiaita alakoulun luokanopettajia.

TAULUKKO 1. Vastaajien sukupuolijakauma, ikäjakauma, luokka-asteen opetus sekä toimenkuva.

Sukupuoli	n	%	Koulu	n	%
Nainen	15	71 %	Alakoulu	14	67 %
Mies	6	29 %	Yläkoulu	7	33 %
Yhteensä	21	100 %	Yhteensä	21	100 %
Ikä			Toimenkuva		
30-45	8	38 %	Luokanopettaja	13	62 %
45-55	9	43 %	Aineenopettaja	6	29 %
56-60	2	10 %	Muu	2	9 %
yli 60	2	10 %	Yhteensä	21	100 %
Yhteensä	21	100 %			

Kuviossa 1 kuvataan oppilaiden kanssa tehtyjä museovierailuja K. J. Ståhlbergin museoon. Vastaajista 62% oli käynyt ja oppilaiden kanssa museossa ja vastaajista 38% ei ollut käynyt. Vastausten perusteella suurin osa on tehnyt museovierailulla oppilaiden kanssa museoon.

Kuvio 1. Oletko käynyt oppilaiden kanssa K. J. Ståhlbergin museossa?

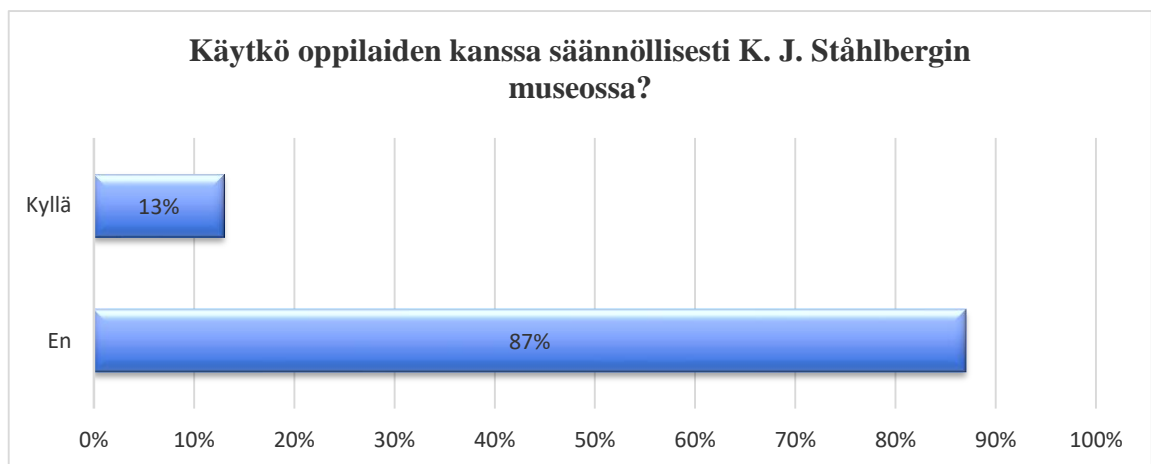
Kuviossa 2 (sivulla 42) kuvataan miksi oppilaiden kanssa ei ole käyty K. J. Ståhlbergin museossa. Kysymykseen vastasi 12. Vastaajista 8% koki vierailujen järjestämisen hankalina/raskaina, 17% vastaajista oli toiminut opettajan vasta vähän aikaa, 17% vastaajista vastasi, että museo-opetus ei kuulu heidän opetukseensa, 25% vastaajista puolestaan oli sitä mieltä, että museovierailuja rajoittaa museon aukioloaika. 33% vastaajista kertoi jonkin

muun syyn vastauksesi. Muuna syynä vastauksissa oli, ettei museovierailu kuulunut toimenkuvaan, ei ole ollut tarvetta käydä museossa tai ei ole vielä ehditty käydä.

Kuvio 2. Miksi et ole käynyt tutustumassa oppilaiden kanssa K. J. Ståhlbergin museoon?

Kuviossa 3 kuvataan museovierailujen säännöllisyyttä. Kysymykseen vastasi 15 ja heistä 87% vastasi, että ei käy ja 13% vastaajista käy. Vastausten perusteella suurin osa vastaajista ei käy säännöllisesti oppilaiden kanssa K. J. Ståhlbergin museossa.

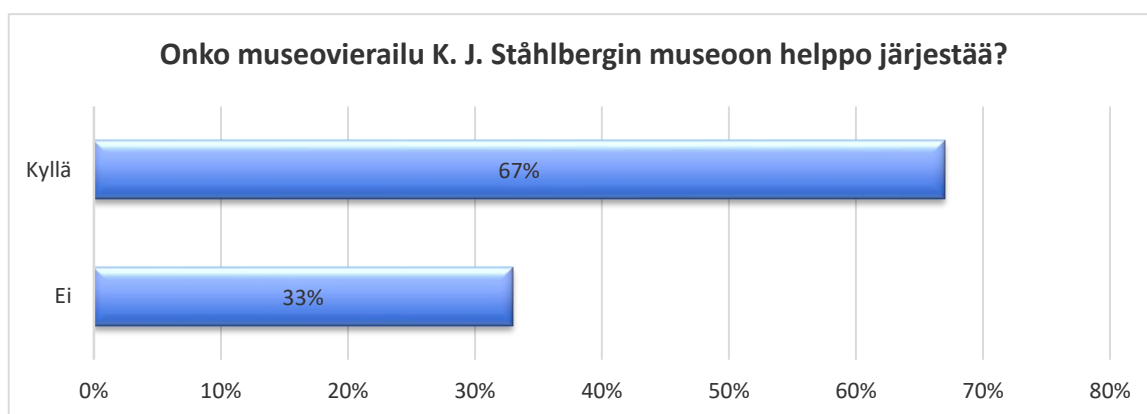

Kuvio 3. Käytkö oppilaiden kanssa säännöllisesti K. J. Ståhlbergin museossa?

Kysymykseen käytkö oppilaiden kanssa säännöllisesti K. J. Ståhlbergin museossa? liittyi tarkentava kysymys, jossa vastaaja sai halutessaan vapaamuotoisesti perustella vastaustaan. Tarkentavaan kysymykseen vastasi 14. Vastausten perusteella ne, jotka käyvät säännöllisesti museossa kertoivat, että museo liittyy osana historian oppiaineeseen ja on siksi hyvä

kohde historianopiskelun näkökulmasta katsottuna. Niiden vastauksissa, jotka eivät käy museossa säännöllisesti oli useita eri vastauksia, Useissa vastauksissa mainittiin, että museo ei ole auki kouluaikoina, aukioloajat ovat hankalia sekä kuljetukset haasteellisia järjestää. Lisäksi mainittiin, että oma tietämys ei välttämättä ole riittävää eikä opastustakaan aina ole saatavilla sekä museossa käynti liittyy tietyn ikäryhmän opetussuunnitelmaan, eivätkä he opeta sitä ikäryhmää ja sen takia kaikki vastaajista eivät käy säännöllisesti museossa.

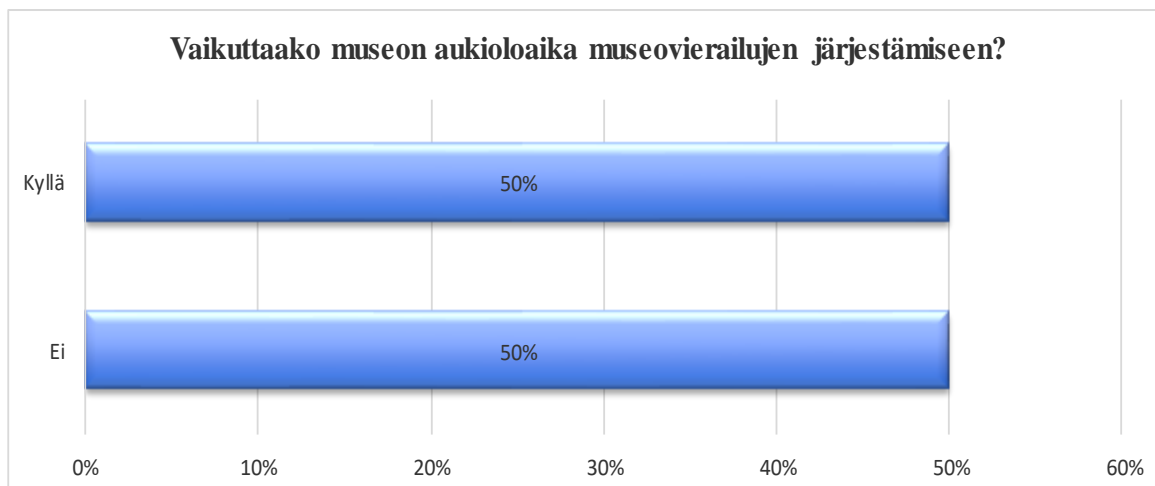
Kuviossa 4 kuvataan vastaajien näkemyksiä siitä, onko museovierailu K. J. Ståhlbergin museoon helppo järjestää. Kysymykseen vastasi 15 ja heistä 67% vastasi kyllä ja 33% vastasi ei. Vastusten perusteella museovierailu on helppo järjestää.

Kuvio 4. Onko museovierailu K.J. Ståhlbergin museoon helppo järjestää?

Kysymykseen onko museovierailu K.J. Ståhlbergin museoon helppo järjestää? liittyi tarkentava kysymys, jossa vastaaja sai halutessaan vapaamuotoisesti perustella vastaustaan. Tarkentavaan kysymykseen vastasi 11. Useissa vastauksissa mainittiin, että museo on talvisin kylmillään ja kuljetus on ongelmallista järjestää. Nähtiin myös ongelmallisena se, ettei oppilaille ole tehtävämateriaalia museosta valmiina, vaan ne täytyy laatia itse.

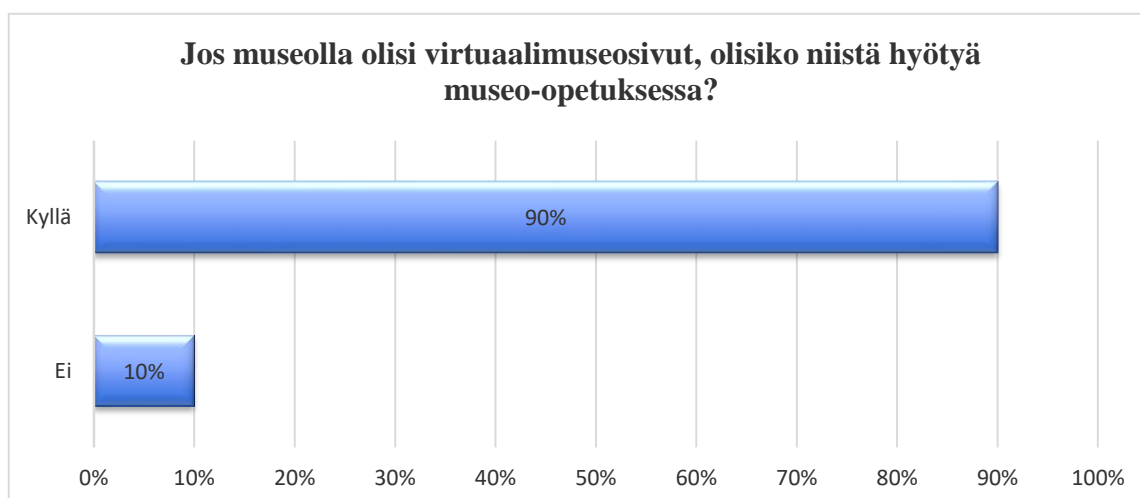
Kuviossa 5 (sivulla 44) kuvataan vastaajien näkemyksiä siitä, onko museon aukioloajoilla vaikutusta museovierailujen järjestämisessä. Tähän kysymykseen vastasi 16. Vastaajista puolet 50% vastasi kyllä ja 50% vastasi ei. Vastusten perusteella puolet vastaajista olivat sitä mieltä, että museon aukioloaika vaikuttaa museovierailujen järjestämiseen ja puolet taas sitä mieltä, ettei museon aukioloajalla ole vaikutusta museovierailujen järjestämisessä.

Kuvio 5. Vaikuttaako museon aukioloaika museovierailujen järjestämiseen?

Kysymyksen vaikuttaako museon aukioloaika museovierailujen järjestämiseen? liittyi tarkentava kysymys, jossa vastaaja sai halutessaan vapaamuotoisesti perustella vastaustaan. Tarkentavaan kysymykseen vastasi 12. Niissä vastauksissa, joissa museon aukiolo vaikutti museovierailujen järjestämiseen, kerrottiin tarkentavassa vastauksissa perusteluiksi, että museo on auki vain kesäisin, aina ei saa oppaan palveluja ja koulujen omat työntekijät säätelevät museovierailuja. Niissä vastauksissa, joissa museon aukiolo ei vaikuttanut museovierailujen järjestämiseen kerrottiin tarkentavissa vastauksissa perusteluiksi, että vierailu on saatu sovittua aina hyvin.

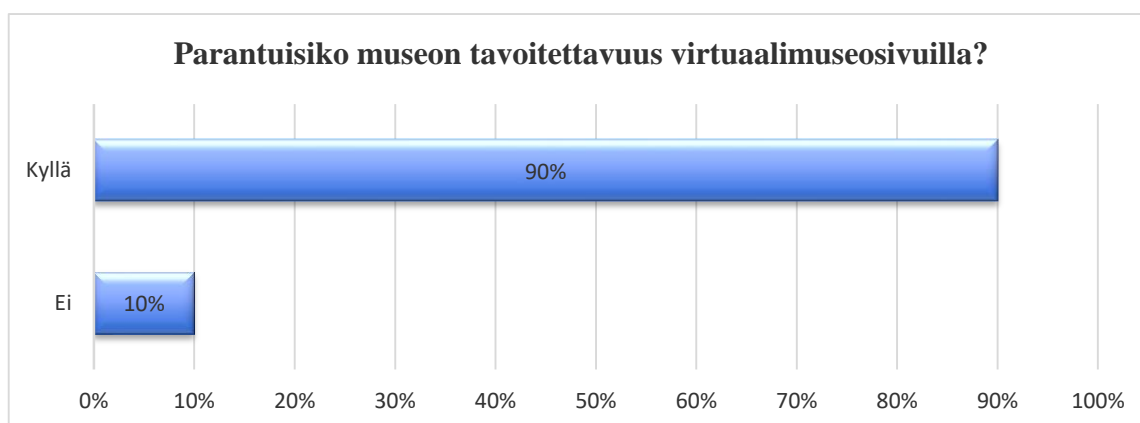
Kuviossa 6 kuvataan vastaajien näkemyksiä siitä, jos museolla olisi virtuaalimuseosivut, niin olisiko niistä hyötyä museo-opetuksessa?

Kuvio 6. Jos museolla olisi virtuaalimuseosivut, olisiko niistä hyötyä museo-opetuksessa?

Kysymykseen jos museolla olisi virtuaalimuseosivut, olisiko niistä hyötyä museo-opetuksessa? Kysymykseen vastasi 21 ja heistä 90% vastasi kyllä ja 10% vastasi ei. Tähän kysymykseen liittyi tarkentava kysymys, jossa vastaaja sai halutessaan vapaamuotoisesti perustella vastaustaan. Tarkentavaan kysymykseen vastasi 18 vastaajaa, eli lähes kaikki. Vastusten perusteella virtuaalimuseo nähdään hyvänä tukena ja pohjatietona vierailulle sekä virtuaalisuuden olevan nykypäivää, jolla nuorten kiinnostuksen saisi herätettyä ja museon tavoitettavuus paranisi. Museoon voisi tutustua etukäteen huone kerrallaan oppilaiden kanssa ennen perinteistä vierailua, lisäksi helppo ottaa käyttöön koulutunnilla, voisi pitää tietokilpailuja esineistä ja mahdollistaisi museon esittelyn myös talvella. Huolena nähtiin, että itse vierailu saattaisi jäädä tekemättä, mutta useissa vastauksissa oli nähtävissä, että virtuaalimuseosivua voisi käyttää ennen ja jälkeen perinteisen vierailun.

Kuviossa 7 kuvataan vastaajien näkemyksiä siitä, parantuisiko museon tavoitettavuus virtuaalimuseosivuilla?

Kuvio 7. Parantuisiko museon tavoitettavuus virtuaalimuseosivuilla?

Tähän kysymykseen vastasi kaikki (21) ja heistä 90% vastasi kyllä ja 10% vastasi ei. Eli vastusten perusteella lähes kaikki (19) olivat sitä mieltä, että museon tavoitettavuus paranisi virtuaalimuseosivuilla. Vastaajista 2 oli sitä mieltä, että museon tavoitettavuus ei parane virtuaalimuseosivuilla. Tähän kysymykseen liittyi tarkentava kysymys, jossa vastaaja sai halutessaan vapaamuotoisesti perustella vastaustaan. Tarkentavaan kysymykseen vastasi 13 vastaajaa. Useissa vastauksissa vastaajat olivat sitä mieltä, että museossa vierailu ei olisi enää kiinni aukioloajoista, museossa voisi vierailla milloin vain, kun olisi virtuaalimuseosivut, museo tulisi tutummaksi niin opettajalle kuin oppilaillekin, virtuaalimuseosivuja voisi hyödyntää tehtävien tekemisessä, sivusto ei olisi paikkaan ja aikaan sidottu, virtuaal-

limuseosivut eivät korvaisi itse museossa käyntiä, mutta olisi hyvä lisä, hyvä työkalu. Lisäksi yksi oli sitä mieltä, että museo on niin lähellä, että jos siellä ei tule nytkään käytyä niin ei virtuaalisestikaan.

Kuviossa 8 kuvataan vastaajien näkemyksiä siitä, voisiko virtuaalimuseovierailun ja todellisen museovierailun yhdistää? Ensin museoon tutustuttaisiin virtuaalisesti luokkahuoneesta ja sen jälkeen vierailtaisiin todellisessa museossa.

Kuvio 8. Voisiko virtuaalimuseovierailun ja todellisen museovierailun yhdistää?

Tähän kysymykseen vastasi kaikki (21), heistä 90% vastasi kyllä ja 10% vastasi ei. Eli vastusten perusteella lähes kaikki (19) olivat sitä mieltä, että virtuaalimuseovierailun ja todellisen museovierailun voisi yhdistää. Tähän kysymykseen liittyi tarkentava kysymys, jossa vastaaja sai halutessaan vapaamuotoisesti perustella vastaustaan. Tarkentavaan kysymykseen vastasi 16 vastaajaa. Vastaajista useat olivat sitä mieltä, että museovierailuista saataisiin enemmän irti yhdistämällä museovierailut. Lisäksi oltiin sitä mieltä, että opettajillekin olisi hyvä päästä tutustumaan museoon virtuaalisesti, jos opasta ei ole saatavilla todellisella museovierailulla. Lisäksi nähtiin, että oppilaidenkin olisi mielenkiintoista päästä virtuaalimuseon jälkeen tutustumaan todelliseen museoon. Vastaajista yksi oli sitä mieltä, että ei ehkä käyttäisi noin paljon aikaa museovierailuihin, mutta voisi laittaa sähköiselle oppimisolustalle linkin virtuaalimuseosta, niin halukkaat voisivat käydä tutustumassa sivustoon halutessaan.

Kuviossa 9 kuvataan vastaajien näkemyksiä siitä, pitäisikö museolle hankkia virtuaalimuseosivut ja verkko-oppimateriaalia koulujen museo-opetusta tukemaan ja helpottamaan.

Kuvio 9. Pitäisikö museolle hankkia virtuaalimuseosivut ja verkko-oppimateriaalia koulujen museo-opetusta tukemaan ja helpottamaan.

Tähän kysymykseen vastasi kaikki (21), heistä 86% vastasi kyllä ja 14% vastasi ei. Eli vastusten perusteella suurin osa vastaajista (18) oli sitä mieltä, että museolle pitäisi hankkia virtuaalimuseosivut sekä verkko-oppimateriaalia koulujen museo-opetusta tukemaan ja helpottamaan.

Kyselyyn liittyi kaksi täysin avointa kysymystä. Ensimmäisessä, täysin avoimessa kysymyksessä kysyttiin vastaajien mielipidettä, miten museon verkko-oppimateriaalia voisi hyödyntää opetuksessa, jos sitä olisi käytettävissä. Kysymykseen vastasi kaikki, eli 21 vastaajaa. Vastausten perusteella virtuaaliympäristöt ja erilaiset oppimisympäristöt ovat tätä päivää, käyttö riippuisi aineiston laadusta ja tarpeesta. Verkko-oppimateriaaleja hyödynnettäisiin erilaisien tehtävien suunnittelussa, tekemisessä sekä kirjoitustehtävien materiaaleina. Lisäksi mainittiin, että museoon liittyviä asioita käsiteltäisiin vuosittain, jos verkko-oppimateriaalia olisi käytettävissä.

Toisessa täysin avoimessa kysymyksessä kysyttiin millaista yhteistyötä museolla ja koululla toivottiin olevan ja kaivattiinko yhteistyöhön uudistusta? Kysymykseen vastasi kaikki, eli 21 vastaajaa. Vastaajien vastauksista nähtiin, että yhteistyöstä toivottiin pysyvää toimintamallia. Säännöllisiä vierailuja (vähintään, joka toinen vuosi), jotta jokainen oppilas ainakin kerran pääsisi tutustumaan museoon alakouluaikana. Perinnepäivien, erilaisien teema- viikkojen järjestämistä museoalueelle ajan ihmisten esittelemänä oli useissa yhteistyötoiveissa. Tärkeänä nähtiin myös, että historiallinen tieto saataisiin siirrettyä sukupolvelta toiselle. Nykyään eletään digiaikaa ja moni lapsi motivoituu helpommin, kun asia esitetään

digitaalisesti. Museotyöntekijän puolelta toivottiin aktiivisempaa yhteydenpitoa kouluille ja säännöllisiä vierailukutsuja ja sitä että palveluja voisi markkinoida kouluille enemmän. Virtuaalimuseosivut sekä verkko-oppimateriaalien saatavuus olisi hyvä idea, jota usea odottaa pikaisesti otettavan käyttöön. Eri luokka-asteille toivottiin toiminnallisia tehtäviä, tehtäväkortteja eri aikakausilta, verkkotehtäviä, joita voisi tehdä ennen vierailua tai sen jälkeen. Nettiajanvaraussovelluksen hankkiminen, josta pystyisi varaamaan museovierailulle ajan. Muutamissa vastauksissa oli myös vastauksena, että yhteistyötä ei ole lainkaan. Museon aukioloajat ja opetuksen ajoittuminen talveen nähtiin haasteellisena.

Lopuksi vastaajat saivat halutessaan antaa vielä vapaamuotoista palautetta. Tähän vastasi 8 vastaajaa. Seuraavana vastaajien vastauksia tiivistettynä vapaasta palautteesta. Useissa palautteissa toivottiin virtuaalimuseon pikaista käyttöönottoa. Erilaisia materiaaleja, tehtäviä, suoritusmerkkejä, museodiplomeja. Toivottiin, että opas olisi helpommin saatavilla sekä lisäksi toivottiin, että museon käyttöastetta lisättäisiin ja museoon hankittaisiin 1800-luvun kalusteita yms. Lisäksi toivottiin museokortin käyttöönottoa ja yhteistyötä lähipaikka-kuntien museoiden kanssa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustulokset antavat hyvän kuvan opetushenkilökuntaan kuuluvien henkilöiden näkemysistä museon aukioloajoista, virtuaalimuseon ja verkko-oppimateriaalien tarpeellisuudesta ja hyödyistä K. J. Ståhlbergin museon museo-opetukseen liittyen, tavoitettavuuden näkökulmasta. Kyselyyn vastanneista suurin osa oli 45-55-vuotiaita alakoulun luokanopettajia.

Millainen museon tavoitettavuus on? Vaikuttaako lyhyt aukioloaika museovierailujen järjestämiseen tai museon tavoitettavuuteen?

Vastaajista suurin osa oli käynyt oppilaiden kanssa museossa, mutta museossa käynti ei ole säännöllistä. Vain 13% käy säännöllisesti oppilaiden kanssa museossa. Miksi museossa ei käydä säännöllisesti? Vastaajista 87% ei käy säännöllisesti museossa. Vastausten perusteella tähän vaikuttaa useatkin asiat. Museon aukioloajat koettiin hankalina. Museo ei ole avoinna sopivaan aikaan vuodesta eikä välttämättä saada opastusta museovierailuihin. Jos-sain määrin kuljetukset nähdään hankalina järjestää ja usein museossa vierailu yhdistetäänkin urheilupäivään. Lisäksi mainittiin, että tietämys museoon liittyvissä asioissa ei ole riittävää eikä opastusta aina ole saatavilla Useissa vastauksissa toivottiin, että kulttuuritoimen yhteydenottoa museovierailujen järjestämisessä. Jotta museovierailut saataisiin säännölliseksi, olisi hyvä tehdä koulujen ja museotyöntekijän kanssa vuosisuunnitelma museovierailuille, jotta kaikki oppilaat pääsisivät ainakin kerran käymään museossa.

Vastaajista 38% kertoi, että ei ollut käynyt lainkaan oppilaiden kanssa museossa. Miksi museossa ei ole vielä käyty oppilaiden kanssa? Vastaajien (25%) mielestä museon aukioloaika rajoittaa museovierailuja. Osa vastaajista koki (8%) vierailujen järjestämisen hankalina tai raskaina. Vastaajista (17%) oli toiminut opettajana vasta vähän aikaa, mikä on vaikuttanut asiaan. Osalle (17%) museo-opetus ei kuulu lainkaan opetustehtävään ja suurin osa vastaajista (33%) kertoi jonkin muun syyn vastauksesi. Muina syinä mainittiin, ettei museovierailu ei kuulu toimenkuvaan tai ei ole ollut tarvetta käydä museossa eikä ole vielä ehditty käydä. Vastausten perusteella museossa ei ole käyty koska museon aukioloaika rajoittaa museovierailuja, osa on toiminut opettajana vasta vähän aikaa, osa ei ole käynyt koska museo-opetus ei kuulu toimenkuvaan eikä museossa ole ollut tarvetta käydä.

Kysyttäessä vaikuttaako museon aukioloaika museovierailujen järjestämiseen vastaajista puolet olivat sitä mieltä, että aukioloaika ei vaikuta ja puolet oli sitä mieltä, että vaikuttaa. Niiden vastaajien vastauksissa, joissa museon aukiolo vaikutti museovierailujen järjestämiseen, kerrottiin tarkentavassa vastauksissa perusteluiksi, että museo on auki vain kesäisin ja koulujen omat työntekijät säätelevät museovierailuja ja puolestaan niissä vastauksissa, joissa museon aukiolo ei vaikuttanut museovierailujen järjestämiseen kerrottiin tarkentavissa vastauksissa perusteluiksi, että vierailu on saatu sovittua hyvin.

Millainen museon tavoitettavuus on? Vaikuttaako lyhyt aukioloaika museovierailujen järjestämiseen tai museon tavoitettavuuteen Yhteenvedon voidaan todeta, että jossakin määrin museon aukioloaika vaikuttaa museovierailujen järjestämiseen sekä museon tavoitettavuuteen.

Miten opettajat kokevat museovierailun järjestämisen tällä hetkellä?

Onko museovierailu helppo järjestää? Vastaajista suurin osa (67%) koki museovierailun järjestämisen helpoksi ja 33% koki vierailun järjestämisen hankalaksi. Ne, joiden mielestä vierailu oli helppo järjestää, mainitsivat että vierailu on saatu helposti ja hyvin järjestettyä Miksi sitten museovierailu koetaan hankalaksi järjestää? Vastauksissa mainittiin, että museo on talvisin kylmillään ja kuljetus on ongelmallista. Ongelmallisena nähtiin myös se, ettei oppilaille ole tehtävämateriaalia museosta valmiina, ne täytyy itse laatia

Miten opettajat kokevat museovierailun järjestämisen tällä hetkellä? Yhteenvedon voidaan todeta, että osalle opetushenkilökuntaa museovierailun järjestäminen on helppoa ja se sujuu moitteettomasti, mutta osalle museovierailun järjestäminen tuottaa jonkin verran ongelmia, joihin vaikuttaa osaltaan museon kiinniolo talvisin, kuljetukset sekä museon oppimateriaalien puute.

Parantuisiko mahdollisesti museon tavoitettavuus verkko-oppi-materiaaliaineiston tai virtuaalimuseon avulla?

Parantuisiko museon tavoitettavuus virtuaalimuseosivuilla? Vastaajista lähes kaikki (90%) olivat sitä mieltä, että museon tavoitettavuus parantuisi virtuaalimuseosivuilla 10% vastaajista oli sitä mieltä, että museon tavoitettavuus ei parane virtuaalimuseosivuilla. Useat vastaajat kertoivat, että virtuaalimuseosivujen myötä museossa vierailu ei olisi enää kiinni

aukioloajoista ja museossa voisi vieraila milloin vain eikä olisi sidottu aikaan tai paikkaan. Virtuaalimuseosivujen avulla museo tulisi tutummaksi niin opettajalle kuin oppilaillekin ja virtuaalimuseosivuja voisi hyödyntää tehtävien tekemisessä. Virtuaalimuseosivut eivät kuitenkaan korvaisi itse museossa käyntiä, mutta olisi hyvä lisä, hyvä työkalu. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että museo on niin lähellä, että jos museossa ei käy nytkään niin ei virtuaalisestikaan.

Yhteenvetona voidaan todeta, että museon tavoitettavuus parantuisi virtuaalimuseosivuilla ja niille nähdään olevan tarvetta.

Voisiko virtuaalimuseovierailun ja todellisen museovierailun yhdistää?

Vastaajista lähes kaikki (90%) olivat sitä mieltä virtuaalimuseovierailun ja todellisen museovierailun voisi yhdistää? ja 10% vastaajista oli sitä mieltä, että ei. Vastausten perusteella yhdistämällä museovierailut niistä saataisiin enemmän irti. Lisäksi oltiin sitä mieltä, että opettajien olisi hyvä päästä tutustumaan museoon virtuaalisesti, jos opasta ei ole saatavilla todellisella museovierailulla. Lisäksi nähtiin, että oppilaiden olisi mielenkiintoista päästä virtuaalimuseon jälkeen tutustumaan todelliseen museoon. Yksi oli sitä mieltä, että ei ehkä käyttäisi noin paljon aikaa museovierailuihin, mutta laittaisi sähköiselle oppimisolustalle linkin virtuaalimuseoon tutustumista varten.

Yhteenvetona voidaan todeta, että virtuaalimuseovierailun ja todellisen museovierailun voisi yhdistää näin vierailuista saataisiin enemmän irti.

Olisiko virtuaalimuseosta tai verkko-oppimateriaaliaineistosta hyötyä museo-opetuksessa?

Olisiko virtuaalimuseosivuista hyötyä museo-opetuksessa. Vastaajista lähes kaikki (90%) olivat sitä mieltä virtuaalimuseosivuista olisi hyötyä museo-opetuksessa ja 10% vastaajista ei nähnyt olevan hyötyä. Virtuaalimuseo nähdään hyvänä tukena ja pohjatietona vierailulle sekä virtuaalisuuden olevan nykypäivää, jolla nuorten kiinnostuksen saisi herätettyä ja museon tavoitettavuus paranisi. Museoon voisi tutustua etukäteen huone kerrallaan oppilaiden kanssa ennen perinteistä vierailua, lisäksi helppo ottaa käyttöön koulutunnilla, voisi pitää tietokilpailuja esineistä ja mahdollistaisi museon esittelyn myös talvella. Huolena nähtiin, että itse vierailu saattaisi jäädä tekemättä, mutta useissa vastauksissa oli nähtävissä, että

virtuaalimuseosivua voisi käyttää ennen ja jälkeen perinteisen vierailun. Kysyttäessä pitäisikö museolle hankkia virtuaalimuseosivut ja verkko-oppimateriaalia koulujen museo-opetusta tukemaan ja helpottamaan. Vastaajista suurin osa (86%) vastaajista oli sitä mieltä, että museolle pitäisi hankkia virtuaalimuseosivut sekä verkko-oppimateriaalia koulujen museo-opetusta tukemaan ja helpottamaan. 14% vastaajista oli sitä mieltä, ettei virtuaalimuseosivuja eikä verkko-oppimateriaalia pitäisi hankkia.

Yhteenvetona voidaan todeta, että virtuaalimuseosivuista olisi hyötyä museo-opetuksessa ja museolle pitäisi hankkia virtuaalimuseosivut sekä verkko-oppimateriaalia, joita koulut voisivat hyödyntää museo-opetuksessa.

Millaista yhteistyötä museolla ja koululla toivottaisiin olevan? Yhteenvetona voidaan todeta, että yhteistyöstä toivottiin pysyvää toimintamallia. Säännöllisiä vierailuja (vähintään, joka toinen vuosi), jotta jokainen oppilas ainakin kerran pääsisi tutustumaan museoon alakouluaikana. Perinnepäivien, erilaisien temaviikkojen järjestämistä museoalueelle ajan ihmisten esittelemänä oli useissa yhteistyötoiveissa. Tärkeänä nähtiin myös, että historiallinen tieto saataisiin siirrettyä sukupolvelta toiselle. Nykyään eletään digiaikaa ja moni lapsi motivoituu helpommin, kun asia esitetään digitaalisesti. Museotyöntekijän puolelta toivottiin aktiivisempaa yhteydenpitoa kouluille ja säännöllisiä vierailukutsuja ja sitä että palveluja voisi markkinoida kouluille enemmän.

Virtuaalimuseosivut sekä verkko-oppimateriaalien saatavuus olisi hyvä idea, jota usea odottaa pikaisesti otettavan käyttöön. Eri luokka-asteille toivottiin toiminnallisia tehtäviä, tehtäväkortteja eri aikakausilta, verkkotehtäviä, joita voisi tehdä ennen vierailua tai sen jälkeen. Nettiajanvaraussovelluksen hankkiminen, josta pystyisi varaamaan museovierailulle ajan. Muutamissa vastauksissa oli myös vastauksena, että yhteistyötä ei ole lainkaan. Museon aukioloajat ja opetuksen ajoittuminen talveen nähtiin haasteellisena.

Tutkimustulosten perusteella museon tavoitettavuus paranisi virtuaalimuseosivuilla ja niistä olisi hyötyä museo-opetuksessa. Lisäksi museolle olisi hyvä toteuttaa virtuaalimuseosivut sekä verkko-oppimateriaalia, joita koulut voisivat hyödyntää museo-opetuksessa. Museotyöntekijän yhteydenpito voisi olla myös aktiivisempaa, ainakin siihen saakka, kunnes museokäynnit saataisiin vakiintumaan.

Tätä tutkimusta voidaan hyödyntää museon ja koulujen yhteistyön kehittämisessä. Tutkimuksen perusteella jatkotutkimuskohteina voisi olla virtuaalimuseosivujen ja verkko-oppimateriaalien toteuttaminen, jotka ovat helppo toteuttaa oppilastöinä, jos vain tahtoa toteuttamiseen löytyy.

LÄHTEET

Painettu kirjallisuus

Elo, Pekka, Järnefelt, Heljä, Kallio, Kalle, Laine, Mikko & Pohjavirta, Marja-Liisa (2004) Kokoelmat tiedon konstruoinen lähtökohtana. Teoksessa Elo, P, Järnefelt, H, Kallio, K, Laine, M & Pohjavirta, M-L (toim.), *Museo oppimisympäristönä*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 52.

Elo, Pekka, Järnefelt, Heljä, Kallio, Kalle, Laine, Mikko & Pohjavirta, Marja-Liisa (2004) Museo-opetus ja museo-oppiminen. Teoksessa Elo, P, Järnefelt, H, Kallio, K, Laine, M & Pohjavirta, M-L (toim.), *Museo oppimisympäristönä*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 43.

Elo, Pekka, Järnefelt, Heljä, Kallio, Kalle, Laine, Mikko & Pohjavirta, Marja-Liisa (2004) Nyt ja tulevaisuudessa Teoksessa Elo, P, Järnefelt, H, Kallio, K, Laine, M & Pohjavirta, M-L (toim.), *Museo oppimisympäristönä*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 159-160.

Elo, Pekka, Järnefelt, Heljä, Kallio, Kalle, Laine, Mikko & Pohjavirta, Marja-Liisa (2004) Perintö, identiteetti ja museo. Teoksessa Elo, P, Järnefelt, H, Kallio, K, Laine, M & Pohjavirta, M-L (toim.), *Museo oppimisympäristönä*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 9-21.

Haapalainen, Riikka (2009) Museo verkossa. Teoksessa Kinanen, Pauliina (toim.), *Museologia tänään*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 319-321.

Haanpää, R, Kivilaakso, A & Tuomi-Nikula, O (2013) Kulttuuriperintökysymysten jäljillä. Teoksessa Haanpää, R, Kivilaakso, A & Tuomi-Nikula, O (toim.), *Mitä on kulttuuriperintö?* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. s. 14-15.

Heikkilä, Tarja (2008) *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Heinonen, Jouko & Lahti, Markku (2001) *Museologian perusteet*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hooper-Greenhill, Eilean (2007) *Museums and education: purpose, pedagogy, performance*. New York: Routledge.

Hänninen, Kirsi (2000) Minkälainen on monipuolinen museokäynti. Teoksessa Vilkuna, Janne (toim.), *Näkökulmia museoihin ja museologiaan*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 130, 135-136.

Järnefelt, Heljä (2008) Koulujen kulttuuriperintöopetus. Teoksessa Venäläinen Päivi (toim.), *Kulttuuriperintö ja oppiminen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 75.

Kallio, Kalle (2004) *Museo oppimisympäristönä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kankare, Tuike (2000) Museovierailun vaikutus historian ymmärtämiseen. Teoksessa Elo, P, Järnefelt, H, Kylliäinen A & Sahlberg, M *Kulttuuriympäristö – tutki ja opi*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 150, 156-158.

Knuuttila, Simo (2008) Kulttuuriperintö, arvot ja identiteetti. Teoksessa Venäläinen, Päivi (toim.), *Kulttuuriperintö ja oppiminen*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 8.

- Kostet, Juhani (2000) Muutamia ajatuksia museokäsitteen sisällöstä ja sen ongelmista. Teoksessa Vilkuna, Janne *Näkökulmia museoihin ja museologiaan*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 13-14, 16-17, 21.
- Kumpulainen, Kristiina (2008) Oppimisen monitieteinen tutkimus oppimisympäristöjen kehittämisen välineenä. Teoksessa Venäläinen, Päivi (toim.), *Kulttuuriperintö ja oppiminen*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 22.
- Leimu Tuula & Kuhmonen, Pirkko Liisi (1986) *Opintokäynti museoon; opas kouluille ja museoille*. Helsinki: Suomen museoliitto.
- Malmisalo-Lensu, Anne-Maija & Mäkinen, Minna (2009) Museo oppimisen paikkana. Teoksessa Kinanen, Pauliina (toim.), *Museologia tänään*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 295, 300-310.
- Palviainen, Ritva (2000) Museopedagogiikka muuttuvassa maailmassa. Teoksessa Vilkuna, Janne *Näkökulmia museoihin ja museologiaan*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 122-123.
- Sjöberg- Pietarinen, Solveig (2000) Koti-interiööri museona. Teoksessa Vilkuna, Janne *Näkökulmia museoihin ja museologiaan*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 56, 62.
- Talboys, Graeme, K (1996) *Using museums as an educational resource : an introductory handbook for students and teachers*. Brookfield: Ashgate Publishing Company.
- Tissari, Varpu (2008) Museovierailu opettajien ja museon työntekijöiden yhteistyönä. Teoksessa Venäläinen Pauliina (toim.), *Kulttuuriperintö ja oppiminen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 89, 92.
- Tornberg Leena & Venäläinen Päivi (2008) Kulttuuriperinnön opetuksesta ja oppimisesta. Teoksessa Venäläinen Päivi (toim.), *Kulttuuriperintö ja oppiminen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 66-69, 104.
- Vilkka, Hanna (2005) *Tutki ja kehitä*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Vilkuna, Janne (2000) *Näkökulmia museoihin ja museologiaan*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vilkuna, Janne (2009) Yhteinen kulttuuriperintömme. Teoksessa Kinanen, Pauliina (toim.), *Museologia tänään*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 15.
- Vilkuna Janne (1998) *75 vuotta museoiden hyväksi. Suomen museoliitto 1923-1998*. Vammalan kirjapaino Oy.
- Väärä, Seija (2013) Opastaako teillä museolehtori? Museopedagogiikka osana museotyötä. Teoksessa Söderström, Marita & Kostet, Jenna (toim.), *Museo matkalla huomiseen*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy. s. 63.

Elektroniset lähteet

Haapajärven kaupungin kulttuuripalveluiden www-sivut. *Kaarlo Juho Ståhlberg (1865-1952) Lapsuus ja nuoruus*. Saatavissa: <https://www.haapajarvi.fi/kaarlo-juho-stahlberg-1865-1952>. (Viitattu 1.4.2020).

Haapajärven kaupunki. Koululaisyhteistyö. *Haapajärven kulttuurikasvatussuunnitelma 2019-2020*. (s. 4-5). Saatavissa: <https://peda.net/haapajarvi/ops-2016/psjojtjo/psjojtjo/k>. (Viitattu 14.1.2020).

Kohti kestäväää kulttuuriperintötyötä. Taustaselvitys Faron yleissopimuksen voimaansaattamiseksi Suomessa

(toim.) Ulla Salmela, Hannu Matikka, Pauliina Latvala ja Petja Kauppi. Museovirasto, 2015. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/uploads/Meista/kohti-kestavaa-kulttuuriperintotyota.pdf>. (Viitattu 25.3.2020).

Museolaki 314/2019.: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190314>. (Viitattu 2.4.2020). Saatavissa

Suomen museoliiton P.S.-blogi. Suomen museoliiton pääsihteeri Kimmo Levän blogikirjoitus: *Mikä museo on?* Saatavissa: <https://museoliitto.blogspot.com/2016/10/mika-museo-on.html>. (Viitattu 11.1.2020).

Suomen museoliiton www-sivut. *Mikä on museo?* Saatavissa: <https://www.museoliitto.fi/museo>. (Viitattu 12.1.2020).

Suomen presidentit www-sivut. *Kaarlo Juho Ståhlberg 1865-1952 1. presidentti 1919-1925*. Saatavissa: <https://suomenpresidentit.fi/stahlberg/>. (Viitattu 1.4.2020).

Visit Haapajärvi www-sivut. *Presidentti K. J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseo*. Saatavissa: <https://visithaapajarvi.fi/nahtavyudet/k-j-stahlbergin-lapsuudenkotimuseo/>. (Viitattu 1.4.2020).

Liitteet

Liite 1 Saate

Hei,

Teen lopputyötä Jyväskylän yliopistossa ja tutkin K.J. Ståhlbergin lapsuudenkotimuseon ja Haapajärven ala- ja yläkoulujen yhteistyötä ja kuinka yhteistyötä voisi mahdollisesti kehitellä.

Toivon, että sinulla olisi hetki aikaa vastata lyhyeen kyselyyn, jonka vastaamiseen kuluu vain noin viisi minuuttia.

Vastauksellasi olet vaikuttamassa siihen, kuinka Ståhlbergin museon ja koulun yhteistyötä voisi kehittää.

Kyselyn vastauksista poistetaan henkilöiden tunnistettavuus, jotta yhdistäminen rekisteröityyn ei ole mahdollista.

Viestin lopussa on linkki, josta pääsee kyselyyn.

Kaikkien vastanneiden kesken arvotaan leivoskahvit Häggmannille.

Ystävällisesti

Teija Kumpumäki
Jyväskylän yliopisto

Kysely Haapajärven ala- ja yläasteen opettajille

- 1 **Suokupuoli** Nainen Mies
- 2 **Ikä** alle 30 30-45 46-55 56-60 yli 60
- 3 **Toimenkuva**
- rehtori luokanopettaja erityisopettaja
- aineenopettaja esiluokanopettaja jokin muu, mikä?

4 **Mitä luokkaa / luokkia opetat?** _____

5 **Oletko käynyt oppilaiden kanssa K. J. Ståhlbergin museossa?**

Kyllä En jos vastasit **en**, voit siirtyä kohtaan 8

6 **Käytkö oppilaiden kanssa säännöllisesti K. J. Ståhlbergin museossa?**

Kyllä En

kertoisitko miksi?

7 **Onko museovierailu mielestäsi K. J. Ståhlbergin helppo järjestää?**

Kyllä Ei

kertoisitko miksi?

8 **Vaikuttaako museon aukioloaika museovierailujen järjestämiseen?**

Kyllä Ei

kertoisitko miten?

9 **Jos et ole käynyt tutustumassa oppilaiden kanssa K. J. Ståhlbergin museossa, niin miksi et ole käynyt?**

(Voit valita useita kohtia)

- Olet toiminut opettajana vasta vähän aikaa, etkä ole vielä ehtinyt
- Museoon on pitkä matka
- Museovierailuja rajoittaa museon aukioloaika
- Koet museovierailut raskaina/hankalina
- Museo-opetus ei kuulu opetukseesi
- En koe museossa käyntiä merkitykselliseksi
- Muu syy, mikä? _____

19 **Jos museolla olisi virtuaalimuseosivut, näkisitkö että niistä voisi olla hyötyä museo-opetuksessa?**

(Virtuaalimuseo, joka toteutettaisiin 360° valokuvaustekniikalla. Huoneita voisi tutkia eri kulumista hiirtä vetämällä. Huoneesta toiseen pääsisi helposti siirtymään ja joitakin esineitä olisi valokuvattu tarkemmin.)

- Kyllä EI

11 **Parantuisiko museon tavoitettavuus virtuaalimuseosivuilla?**

- Kyllä EI

kertoisitko miten?

12 **Voisiko virtuaalimuseovierailun ja todellisen museovierailun yhdistää?** Ensin museoon tutustuttaisiin virtuaalisesti luokkahuoneesta ja sen jälkeen vierailtaisiin todellisessa museossa.

- Kyllä Ei

kertoisitko tarkemmin miksi?

13 **Jos käytössäsi olisi museon verkko-oppimateriaalia, millä tavalla hyödyntäisit sitä opetuksessasi?**

14 **Pitäisikö museon mielestäsi hankkia virtuaalimuseosivut ja verkko-oppimateriaalia koulujen museo-opetusta tukemaan ja helpottamaan?**

- Kyllä Ei

15 **Millaista yhteistyötä toivoisit museolla ja koululla olevan? Kaipaako yhteistyöhön uudistusta?**

kerro vapaasti

16 **Lopuksi voit halutessasi antaa vielä palautetta, kehitysehdotuksia.**

Kiitos vastauksestasi!